

Ujút

79

Irodalmi és kritikai szemle.

Szerkeszti: MÁRKUS ALADÁR

A KKL által rendezett zsengék ünnepének egyik főmozzanata.

A KKL felvétele.

1935.

julius hó.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Sándor Pálnak megint fáj a feje...

Sándor Pál ismét cionistafaló cikket írt — természetesen — az Egyenlőség hasábjain.

Kis izelitőt adunk belőle:

„... Nálunk is jöhet egy Hitler! Ez a szólam ellentétben áll az igazsággal. Mert az igazság az, hogy a rémséges üldözés dacára is csak a német zsidók leggazdagabbjai menekülnek el az országból, a szegény zsidók nak állniuk kell tovább a veszedelmet. . .”

Bravó Sándor Pál! . . . kitünően működik az emlékező tehetsége! . . . Ez történt itt is, (szó szerint a cikk-ből) „mikor a fehér terror orgiákat ült nálunk. . .”

Csak azt felejtette el megírni a zsidó fővezér, hogy akkor mert az utcára menni, ha a szegény egyetemi hallgatók örködtek életbiztonsága felett. . .

Aztán így folytatja a dicső makabeus utód:

Mi az igazság? Tegyük fel, hogy Palesztinából zsidó állam lesz. Az arabok bele fognak nyugodni ebbe a megoldásba, sőt ők is elfogadják a zsidó szupremáciát, külföldi hatalmak is elismerik a zsidó államot, úgy, mint most elismerték a szovjetet. De mi lesz azokkal a zsidókkal, akik a különböző országokban nemzeteik körében elvegyülve élnek? Palesztinai állampolgárok lesznek belőlük? Vagy mi lenne velem és a hozzám hasonlókkal, a magyar zsidók tulnyomó nagy többségével, akik elsősorban magyarok és csak a vallásos meggyőződésünk a zsidó, akik nem akarunk egy palesztinai állam polgárai és alattvalói lenni.

Már több ízben megüzentük Sándor Pálnak: ne fájjon amiatt a feje! . . . A palesztinai zsidóság nem tartja túlságosan kíváncsnak hozzá hasonló gerinces és öntudatos asszimilánsnak bevándorlását! . . .

Abesszinia császára proklamációt bocsátott ki, amely szerint — ha Olaszország a népek önrendelkezési jogának drasztikus megsértésével háborút indítana az ország ellen — a hadsereg élén személyesen óhajt harcolni és a győzelem érdekében a zsidók frigyládáját is magával viszi.

A néphit szerint ugyanis Salamon király és Sába királynő fia: Menelik 12-000 zsidó katonával hódította meg Abessziniát.

Menelik, a sereg hős főparancsnoka is e hódító hadjárat alkalmával vitte a zsidók frigyládáját.

Az abessziniaiak szokása és tradíciója sokban azonos a zsidóságéval. A papok a legájtatosabb imákat kelet felé fordulva mondják el és imádkoznak Jeruzsálem felépüléséért.

Az abessziniai nyelvben igen sok a héber származású kifejezés. Így többek között: Menelik a király (héberül Melech), Négus — az uralkodó (héberül Nojges), Ras — a vezér (héberül Ros), stb. stb.

*

Z. A. Chelouche, a palesztinai román kereskedelmi kamara elnöke Bukarestbe érkezett, hogy a két ország kereskedelmi kapcsolatát kimélyítse.

A kamara elnökét kihalgatáson fogadta II. Károly román király, aki kijelentette, hogy zsidó alattvalóinak érdekeit minden tekintetben megvédi és meleg rokonszenvvel kíséri a zsidóság országalapító törekvéseit.

*

Csehszlovákia a palesztinai kereskedelmi kapcsolatok fejlesztése érdekében, jeruzsálemi követségét nagykövetséggé változtatta.

*

Fischer Ede, ny. vezérkari őrnagy 74 éves korában meghalt Bécsben. Az elhunyt, mint a bukovinai csendőrség tartományi főnöke olyan hősiességet tanúsított a háború alatt, hogy a legmagasabb Mária Terézia renddel tüntették ki.

Nagy katonai pompával és a zsidó szertartások szerint temették el.

*

Groszberg Jenő, a Zsidó Ujság szerkesztője, múlt hónapban ünnepelte Ervin fiának bármievőhját, amelyen a zsidó közélet kitünőségei teljes számban jelentek meg.

*

A KKL által rendezett zsengék ünnepének megnyitása.

A KKL felvétele.

Berend Pál;

Uj feladatok a cionista kongresszus számára

A közeli napokban ül össze Luzernben a cionista világkongresszus. Az egyetemes zsidóság olyan várakozással tekint a tanácskozás elé, mint valamikor a szanhedrion ítéleteit és rendelkezéseit fogadták. A cionista világkongresszusok, amelyeket minden második esztendőben tartanak meg, kétségtelenül a világ zsidóságának legfőbb képviselőt, fórumát jelentik. És most csak az a kérdés, hogy a világkongresszusok felismerik-e kellően jelentőségüket, szerepüket, feladatukat, elhivatottságukat.

Ha az ember végigolvassa az elmúlt esztendő világkongresszusainak jegyzőkönyveit, feltűnik, hogy a cionizmus sok tekintetben doktrínér elvvé, változtathatatlan programmá alakult. Ez a program: a zsidó Palesztina megteremtése, kiépítése, biztosítása, minden külső támadással szemben.

Ez a program helyes, szén, ideálisan nemes. Mindnyájan régesrégén a magunkévá tettük. De *Herzl*, aki ujságíró volt és fantáziával, az eleven élet ismeretével rendelkezett, nem egészen így gondolta el az ő cionizmusát. Bár *Herzl* azt hitte, hogy milliós zsidó tömegeknek körülbelül ugyanazon időpontban való bevándorlására kerül majd sor, az európai pozíciók részleges feladásáról, a zsidó állam *spontán*, egyik napról a másikra való megteremtéséről, mégis *Herzl* gondoskodni akart a világ ama többmillió zsidójáról is. Azokról akik gazdasági, politikai, vagy más okokból nem mehetnek Palesztinába. *Herzl* az egész zsidóság és nemcsak a palesztinai lakosság boldogulásának, jövőjének mozgalmát látta cionizmusában.

Ma az a helyzet, hogy *Herzl* legmerészebb álmai is megvalósultak

politikai értelemben. A zsidó nemzeti otthon történelmi, gazdasági, politikai valóság lett. De egyelőre nincs, fájdalom, nem is lehet szó milliós tömegek bevándorlásáról. Az európai, amerikai pozíciókat még tovább kell tartani intakt formában, sőt meg kell erősíteni azokkal — mint ahogyan *Herzl* gondolta. Mert hiszen évtizedek hihetetlen arányú munkája, az angol politika maradéktalan jóindulata a zsidósággal szemben szükséges ahhoz, hogy Palesztina Transjordániával kiegészítve, egynéhány millió zsidó felvételére alkalmassá váljon.

Addig sok víz fog lefolyni a Jordánon. És egyelőre nincs értelme annak, hogy a zsidóság minden további nélkül feladja kétezer év óta megszerzett pozícióját a világ legtöbb államában. A zsidóság missziót lát a maga életében. Emberi, humanisztikus feladatot, bármennyire gúnyolódhatnak is előlött a velünk szemben álló népek. A zsidóság nemcsak önmaga boldogulására gondol, hanem az egész emberiség boldogságára is. Éppen ez különböztet meg bennünket más népektől. A mi egoizmusunk az igazi, „szent” egoizmus, amelyet meg lehet bocsájtani, meg lehet és meg kell érteni, ha valaki tárgyilagosan figyeli a zsidó nép történetét.

A modern színhedron, a cionista világkongresszus, úgy tetszik megfélemezik ezekről a feladatokról. A világkongresszusok idejének legnagyobb részét a palesztinai zsidó politikai frakciók egymásközötti viszályainak enyhítése, avagy kiélezése foglalja le. Revizionisták, vagy mint újabban hívják magukat, „új cionisták” az egyik oldalon, szocialisták velük szemben és középen az általános cionisták, akik nem mernek szint vallani, vagy talán nem is akarnak. Kétségtelen, hogy ők, az általános cionisták látják legjobban a mai helyzetet, amely valójában megtilt mindenféle belső politikai harcot.

Ezt mi belátjuk, de a cionisták szélsőbal- és szélsőjobboldali frakciója annyira nem látja be, hogy egy

baloldali cionista jobban gyűlöli a revizionistákat, mint az arabokat. És egy revizionista inkább kooperál az ördöggel, mint egy cionista-szocialistával.

A cionista világkongresszus drága idejét, fájdalom, jórészt ezeknek a kérdéseknek tárgyalása veszi igénybe. De reméljük és hisszük, hogy Palesztina belső politikai életének „parlament”i” debatterein kívül akadnak majd olyan delegátusok is, akik túl emelkednek a napi problémákon és felvázolják az igazi új *cionizmust*, amelyet mi nem revizionisták túlzott sovinizmusában látunk, hanem igenis abban, *hogy a világcionizmus, a zsidóság legfőbb eszméi megnyilvánulása legyen Palesztinától függetlenül is.*

Cionizmusnak nemcsak azt kell jelentenie, hogy a zsidó tömegek egzisztenciát-vesztett, vagy akár ideálok-tól fűtött egyénei megélhetést, illetőleg lelki kielégülést találnak Erebben. *Cionizmusnak* függetlenül Palesztinától, annyit kell jelentenie, *mint zsidó magunkra-ébredés.* *Cionizmusnak* minden zsidó számára, — akár cionista, akár nem, — azt a gondolatot kell reprezentálnia, hogy a világ zsidósága *minden atomizálódása mellett fel nem bontható egység, sajátos kulturális, eszméi feladatokkal.*

A cionista világkongresszus a zsidó nép legfőbb nemzetközi képviselője, akár szimpatikus ez a cionizmus ellenségeinek, akár nem. A cionista világkongresszus határozataival, politikájával mindenkinek számolni kell, akár tetszik ez az asszimiláns zsidóknak, akár nem tetszik.

Ezért volna fontos az „új cionizmus”, amely programot és irányt jelenthet még a nemcionista zsidóság számára is. Egyetemes zsidó irodalom, publicisztika nincs. A világ különböző zsidó közösségei minden kapcsolat és kooperáló program nélkül élnek, holott például a katolikus egyháznak központilag irányított, nagyszerűen kiépített szervezete van, amelyen senki nem ütközik meg.

A cionizmust, a mozgalom célkitűzését ketté kell osztani, sőt a lehetőség szerint más és más kezekbe lehet tenni a két párhuzamos és egymást kiegészítő gondolat irányítását. A cionizmusnak meg kell maradnia a palesztinai építés motorikus hajtóerejének, de ugyanakkor ki kell termelnie magából azokat a gondolato-

kat és eszméket is, amelyek egységgé kovácsolják és megmentik azt a tízennégymillió zsidót, akik egyelőre még nincsenek Palesztinában és ötven éven belül nem is jutnak oda.

Ezeknek a gondolatoknak megvalósítása képezhetné a mostani világkongresszus *legfőbb feladatainak egyikét.*

Az előbbi képünkön bemutatott ünnepségnek leány-főcsoportja.

A KKL felvétele.

A délindiai Cochinban 1728-ból származó okmányt találta, amelyben a portugál király Moises Tóbiás nevű zsidót a Surat kikötő és kerületének alkirályává nevezi ki.

*

A német kormány betiltotta a C. V. Zeitungot, mert a zsidóknak Németországból való kivándorlása ellen izgatott.

A Hollandiában most lezajlott városi tanács-választásokon Amsterdamban 11 zsidó kapott mandátumot.

*

A francia kormány elrendelte, hogy a szyriai felsőbb iskolákban a héber nyelvet kötelező tanításként oktassák.

*

E hónapban tartották meg Párisban a nemzetközi frontharcos-kongresszust, melyen valamennyi állam zsidó frontharcosai is résztvettek. Csupán a magyar zsidó frontharcosok nem voltak képviselve.

Edmond Fleg, a világhírű zsidó író nyitotta meg 5000 főnyi hallgatóság jelenlétében a kongresszust.

Az elnöki emelvényen megjelent Jean Fabry hadügyminiszter és Gouraud tábornok, Páris katonai parancsnoka.

A hadügyminiszter a következő beszédet intézte a zsidó frontharcosokhoz:

— Izrael népének fiai összegyűltek ma este, hogy áldozzanak fiaik és testvérei emlékének, kik a világháborúban estek. Egyetlen ország sem alkalmasabb ilyen ülés megtartására, mint Franciaország. Mert mi másfél évszázaddal hirdettük ki a zsidók teljes jogegyenlőségét és emancipáltuk a zsidóságot. Franciaország meg is kapta jutalmát 1914-ben, mert a francia zsidóság példátlan lelkesedéssel és önfeláldozással vonult a francia zászló alá. A francia köztársaság kormánya szeretettel üdvözlí a zsidó front-harcosokat és kegyelettel hajlik meg a zsidóság hősi halottai előtt!

Mult hó 28-án helyezték örök nyugalomra a varsói zsidó temetőben dr. Askenazy Simon egyetemi tanárt, Lengyelország legnagyobb történettudósát.

A temetésen minden számottevő politikus és szellemi nagyság jelent meg, a köztársaság elnöke is képviseltette magát.

Dr. Askenazy miniszteri rangban képviselte hazáját a Népszövetségénél.

A prágai zsidó hitközség meleg hangú táviratban üdvözlölte a Prágában megtartott katolikus kongresszus résztvevőit.

A kongresszus elnöksége a következőket mondotta:

— Lelkünk mélyéből köszönjük üdvözlétüket és a legszívélyesebben viszonzzuk azt.
Fiat pax in virtute tua.

A zsoltárszavak, amelyek idézetek a katolikusok napi imáját képezik.

Mi is azon a véleményen vagyunk, mint Önök, hogy az emberiség csak két csoportra oszlik: a Istenben való hitet hirdetők és azok, akik az Istentagadó csoporthoz tartoznak.

Az Isten és a felebarát iránti szeretet magas parancsolata képezi azt a közös alapot, amely a zsidóknak és katolikusoknak egyformán szent.

A katolikus kongresszus békeszózata az egész emberiségnek szól, mert minden egyes ember lelke egyformán értékes Isten előtt.

Önök a kongresszust a zsoltár szavaival üdvözlötték, engedjék meg, hogy mi Önöknek a főpap szavaival feleljünk: *Jevorechecho Adonaj vjismrecho, amely áldást mi az ősz-emberiségre vonatkoztatjuk.*

Forduljon Isten kegyelme felétek és juttasson nektek hékét vejősem lecho salom.

Mihály román trónörökös tanulmányi kirándulása alatt két napot a Zsivölgyében töltött, ahol édesatyja, a király nevében 500 és 1000 leies tételekben, mintegy félmilliót osztott ki szegények között vallás- és származásra való tekintet nélkül.

siógárdi Zöld tábornok az Egyenlőség hasábjain arra búzdítja a szülőket, hogy gyermekeiket a zsidó felekezeti iskolába járassák.

A cikket így fejezi be:

„Mert bármilyen szűkös viszonyok között élünk, mégis kötelességünk a hazának gyermekeinket vallásos és erkölcsös polgárokká nevelni, felekezeti és Isten dicsőségére. . .”

Zöld tábornok kitűnő katona. Ezt igazolja az a rengeteg kitüntetés, amely mellét ékesíti.

De amilyen kiváló katona, olyan zöld a pesti hitközség iskolaügyi politikában.

Mert ha nem lenne az, úgy a befejezéshez még a következő pár sort kellett volna hozzáfűzni:

— Isten dicsőségére és elsősorban a hitközség kalmár politikájának istápolására. . .

A „Danziger Neueste Nachrichten”-ben apróhirdetés jelent meg, amelyben valaki „árja terriert” keres megvételre.

Albania londoni követe a zsidó sajtó útján letelepedésre invitálja a zsidókat. Albániában a nagy zsidóbarát Volona város polgármestere is zsidó.

Sisyphus*

Abban a gyönyörű emlékiratban, melyet Herzl 75. születésnapja alkalmából Rieger Ervin írt kétszer is előfordul a következő mondat:

„Ahogy már az ember Herzl *törekvéseit* nézi”.

Kissé furcsán hangzik ez azon emberről írt dicsérő írásban, akinek jelentősége tulajdonképpen *törekvéseiben* áll.

Ismételten megemlékezik Herzl tragédiájáról és arról, hogy midőn az ember az ő nagyságát szemléli, csak megszorításokkal teheti azt és ez tragédiájának a csúcspontja.

Herzl Tivadar olyan tragikus hős, kinek veszte az, hogy olyan küzdelmet vesz fel, melyben semmi kilátása nincs a diadalra.

Valóságos csoda, hogy Herzl az embereket Cion ideájának megnyerte, s talán még nagyobb, hogy ezek az ideák és elgondolások mi módon öltöttek keretet a mai Palesztinában.

S még nagyobb a tragédia mélysége, hogy ezáltal a probléma megoldása egy lépéssel se haladt előre azon az úton, melyet és mely megoldást az elgondolás és keresztülvitele megérdemel.

Nem mintha a zsidó nemzeti érzés, amelyre Herzl épített és a zsidó nemzeti állam, melynek létrehozatala képezte Herzl törekvése lángját magában véve elképzelhetetlen lenne.

A történelem bizonyossága szerint már volt idő, mikor az egész zsidóság egy nemzetet, egy nemzeti államot alkotott s az azelőtt és azóta létrejött állami alakulatok közt nincs egy sem, mely a nép karakterének megfelelőbben volna megalkotva, mint a régi zsidó állam volt.

Természetesen az elmúlt harmadfél évezred alatt a zsidó vér Palesztinából eltűnt. Komoly kutatók szerint a mohamedánokká vált arabokban, talán a templom elpusztítása után hazájukban maradtak utódaiban lehet belőle egy-egy csepp, azonban nem jó szemmel nézett hazatérő nyugati zsidókban, akik kazár kaukázusi, mongol eredetűek, — bizonyára egy csepp sincs.

Ez ugyan nem jelent semmit, — hogy a zsidók akár saját elhatározásukból, akár kényszerűség hatása alatt gondolnak az állam alapításra, az, aki zsidó, nem tehet úgy mintha nem volna az. Lueger dr. mondta: „*hogy ki zsidó és ki nem, azt én döntöm el.*”

Politika ez. Azelőtt nem tekintettek származásra, eredetre, zsidót épp úgy befogadtak az államok bizonyos idő után, mint keresztényt. Mostanában vannak azonban zsidófaló, zsidótűrő, a zsidókat nemzeti kisebbség gyanánt kezelő államok.

Herz állama kettős elgondoláson nyugodott.

Elsősorban a zsidóknak nemzeti hajlékot akart teremteni, másodsorban ennek erejével, tekintélyével az európai államokra akart hatni az ezekben élő zsidók teljes egyenlősége érdekében.

Ez a törkvés soha se volt nagyobb jelentőségű mint napjainkban.

Sajnos a palesztinai zsidó állammal ezek az elgondolások nem válhattak valóra.

---

* (E kitünő cikket a „Pester Lloyd”-ból vettük át. Ha nem is fogadjuk el mindenben az illusztris író véleményét, speciális érdekességénél fogva, mégis teljes egészében közöljük. A Szerk.)

Micsoda súlyt jelent egy állam, mely a Jordánon túli részekkel együtt nem tud befogadni annyi zsidót, amennyi például New-York egy negyedében lakik?

Nem, nem! Cion nem válhatik soha zsidó állammá és nem lehet soha a zsidóság tekintélyének emporiuma még akkor sem, ha az összes zsidók csatlakoznának a zsidó nemzeti állam eszméjéhez.

Ez azonban csak az üldözöttek, a lenézettek kényszeregyesülése volna, már pedig ilyen egyesülés mindent inkább alkothat, mint zsidó nemzeti államot.

Olyan lenne ez, mintha görögökből, bretonokból, normandokból, frankokból, berliniekből, svábokból, budapestiekből és párisiakból akarna valaki nemzeti államot alakítani.

A talmudi képzettségű Auerbach Berthold német költővel sokan fadnak ki azok közül, akiket jogaiktól Németországban megfosztottak: „... hát már én nem vagyok német?”

Szalónikiben még ma is élnek zsidók, kiknek elődeit évszázadokkal ezelőtt üzték ki Spanyolországból és ezek spanyoloknak vallják magukat, tehát senki sem veheti rossznéven, hogy a nemzeti hazába, Cionba vándorolt zsidók németeknek fogják tartani magukat és gyermekeiket német iskolákba fogják küldeni, melyek faláról a modern Ahasvérus fog reájuk tekinteni.

Utólagosan teremtetett nemzeti eszme nem képes a nevelés benyomásait eltüntetni.

Lehet ugyan, hogy az egységes cél meghódítja és egységesítő különböző nemzetek gyermekeit, de ennek megint megvan a maga módszere és formája.

Egyetlen egy van, ami közös minden nemzet zsidó, kikeresztelkedett és felekezetenküli volt zsidó fiainak, s ez a zsidó vallás.

Tény azonban, hogy például a nagytömegű munkásság, mely legtöbbet szenved a hajléktalanság miatt, bele tudna törődni egy olyan régimódi teokratikus államelgondolásba, melyet az ortodoxia kínál neki!

Ha pedig az új állam szociális alapon alakul, az ifjúság, mely szegényen érkezett Palesztinába kommunista veszélyt jelent, már pedig Rothschild a pénzével aligha fogja egy bolsevista állam alapjait lerakni.

Szó ami szó.

Ha nemzet és nemzet ellentéte, a hit és haza eszméje, a vallás és tudomány kérdése, a szegénység és gazdaság problémája és mindaz, ami az agyonzaklatott zsidóságot az ősi haza ölébe úzi, még akkor is problematikus lesz zsidó állam ottani elgondolása ott egy húszmilliószámára.

Herzl Tivadar sokkal mélyebb gondolkozású ember volt, semhogy ezzel ne lett volna tisztában.

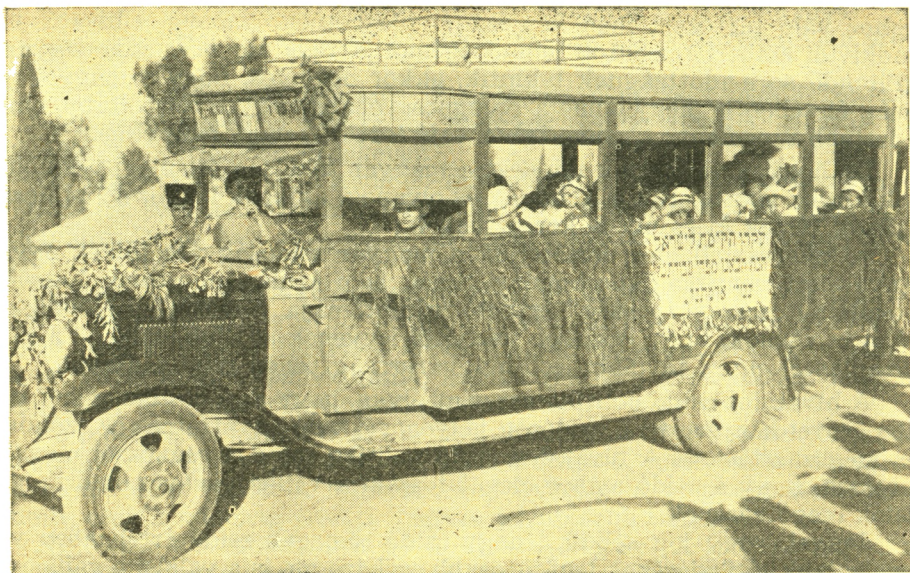
Tragikuma abban csúcsosodik ki, hogy dacára Spinoza útmutatásának a zsidóságot Cion felé terelte.

Szép, szép, hogy Cion létezik, hogy arra egyes nagyoknak mint Mendelsohn, Heine, Börne, Offenbach, Einstein, Freud mellett azt a világnak megmutassák.

Mégis, Cion olyan elgondolás csupán, mint amilyen a Messiás zsidó országa volt, vagy Paraguayban a jezsuitáké.

Sisyphus csak akkor szabadul meg munkájától, ha hegyek többé nincsenek a földön, csak egyenletes síkság.

A zsidókérdés pedig csak akkor oldódik meg, ha nemzeti különbségek, ha a jogi helyzetek különfélesége megszűnik.

Jeruzsálem óvodás gyermekeit autóbusz szállítja a zsongék ünnepére.

A KKL felvétele.

Hitközség R.-T. és az áttérések

A magyar zsidóság váratlanul fontos problémájává nőtte ki magát a kitérések kérdése. Hosszú esztendőkön át szüneteltek a megkeresztelések és a kilencszázhuszas, huszonegyes esztendők emléke végképpen elhalványodott. Ma újból az a helyzet, hogy a rabbinárusok előtt százával jelennek meg kitérni akarók.

A pesti hitközség tanácstanul áll velük szemben.

Annál meglepőbb a kitérések statisztikájának egyszerre kedvezőtlen értelemben való alakulása, mert hiszen a németországi események rikítóan igazolják, hogy az áttérés ma már semmit nem „használ”.

Kell tehát valamilyen speciális oknak lenni, amely a magyar zsidóságot az áttérésekkel járó előnyök híján is a zsidóság táborából a másik táborba hajtja. Valahogyan ilyen irányban kell ezt az okot keresni: azontúl, hogy kétségtelenül nem gazdasági előny zsidónak lenni, maga a zsidóság sem gondoskodik a zsidó tömegek belső lelki és társadalmi szolidaritásának megteremtéséről. Sőt a zsidóság egyes irányítói fölünyes reutralitással kezelik a kitérések ügyét és olyan tünetnek tekintik, amelyet meg lehet érteni és amely semmiképen sem gyalázza meg az áttérőt.

Ezzel a felfogással, amelyben a mai zsidó vezeték valamelyikének tényleges hangulata tükröződik vissza, a legélesebben szembe kell szállni. A legerélyesebben el kell ítélni a kitérések epidémiáját és meg kell teremteni azt a zsidó nyilvánosságot, amely proskribálja, társadalmilag bojkottálja és a kitérést követően valósággal is kiveti magából a zsidó vallás, a mai üldözött zsidó közösség áruóit.

Végeredményben azonban nem a tömegeknek teszünk szemrehányást. A tömegek mindenütt olyanok, mint amilyenek a vezetőik.

Ha az emberek százezrei azt látnák, hogy a zsidóság vezetői a zsidósághoz való tartozást nem kényszerű helyzetnek, hanem elhivatásnak, rendkívüli emberi feledatok lehetőségének, a zsidóság missziója jegyében eltöltendő sors-adottságnak tekintik, akkor bizonyos, hogy a magyar zsidóság életében is megjelenne a Nyugateurópában egyre tisztultabb, emelkedettebb tünemény; **a zsidósághoz való tartozás nagy lelki élménye.**

De hogyan várhatjuk mindezt a magyar zsidóság jelenlegi vezetőitől, akik között visszatérők is akadnak és olyanok, akiknek legközelebbi hozzátartozói tértek ki és **ma is keresztények.**

A kikeresztelkedés, ismételjük a magyar zsidóság vezetőinek egynéhányá előtt nem tragikus bomlási tünet, nem árulás, pusztulás, hanem a társadalmi „**udvarképesség**” érthető szimptomája. Ezekről az emberektől hiába is várnók, hogy részesei, irányítói legyenek az elgondolt, de a megvalósulástól egyre távolabb eső magyarországi zsidó **reneszánsznak.**

A hivatalos zsidó politika eszerint olyan, hogy a zsidó tömegeket brutális erővel **kényszeríti** a zsidóság lényegével való együttérzés és szolidaritás megszakítására. A hivatalos zsidó politika minden eszközzel megakadályozza, hogy a zsidó ember eleget tegyen a vallás parancsainak, a tradíciók megőrzésének.

Joggal, vagy jog nélkül a nagy zsidó tömegek **zsidó** értelemben való nevelésének, fejlődésének legfontosabb eszköze ma is a vallás, a vallási parancsok betartására vonatkozó rendelkezés.

És most nézzük meg, hogy például a legnagyobb magyar zsidó közösség, a pesti hitközség milyen áldozatokat hoz tagjai vallási lelki szükségletének kielégítésére? Milyen összegeket fordít a pesti hitközség arra a célra, hogy a zsidó egyház kívánalmainak a leghatékonyabban megfeleljen?

A válasz úgy hangzik, hogy a pesti hitközség semmiféle áldozatot ilyen értelemben nem hoz, **sőt ellenkezően jóval a mértéken, az elfogadható arányon túl üzletet csinál a zsidó vallásból.**

Bizonyos értelemben részvénytársaság lett a hitközségből, üzleti vállalkozás, ahol a legtöbb szava nagyon természetesen a vezérigazgatónak, recte az elnöknek van. A rabbi, akinek a régi legendás, elfelejtett időkben befolyása, jelentősége, irányító szerepe volt, csak afféle cégvezető, aki **per procura** intézi az elnök intenciói szerint a folyó ügyeket. Nagyszabású nyerészkedési alapokra fektetett nagyvállalat lett a hitközségből, amelyhez azonban az igazi zsidó eseményeknek a világon semmi közük nincs.

A részvénytársaság **üzleti** politikája briliáns. A baj csak ott van és ezt nem veszik észre, hogy a **vevők közben kipusztulnak.** Áttérnek más vallásokra, ahol kevesebb az **üzlet** és több a **hit.**

Vegyük csak sorra a dolgokat.

A rituális étkezést a mai gazdasági viszonyok mellett egyszerűen lehetetlen betartani. Az árkülönbség a rituális és nem rituális táplálék között körülbelül annyi, mintha a kóser húst és a többi élelmicikket Kinából vagy Ausztráliából exportálnák, magas vámokkal és hatalmas exportrizikóval terhelve.

Az átlagzsidó számára teljes lehetetlenség a pészách ünnepét megtartani. A pászkát, a husvétí fűszert a mértéktelen hitközségi részesedés következtében nem az ő számára találták ki.

A nagy ünnepeket sem tudja megszentelni ez az átlagzsidó. Pótima házakat nem engedélyeznek, magánlakásokban imádkozni **rendőrileg tilos.** Aki a nagy ünnepek alkalmából érintkezést keres a jó Istennel, annak el-

kell mennie a hivatalosnak fémjelzett diplomákba és fizetnie olyan belépődíjakat, mintha operai díszelőadásról volna szó vendégszereplés alkalmával.

Az átlagzsídó tehát nem megy templomba, nem vezet zsidó háztartást, De megmozdul benne az a bizonyos zsidó szív és azt mondja: Nézzük meg mit tehetek gyermekem érdekében?

Be akarja iratni fiát a zsidó elemiiskolába. A községi elemiben egy filér tandíjat sem kell fizetnie, legföljebb egy pengő beiratási díjat egész esztendőre. De ha kell, még ezt is elengedik. Sőt tankönyveket ingyen adnak.

A zsidó elemi iskolákban viszont **részvénytársasági** árak vannak. Hat pengő a beiratási díj és nyolc pengő a **havi** tandíj. A tankönyveket a hitközség adja ki megfizethetetlen áron. Honnét vegye mindezt az a százötven pengővel dotált kishivatalnok, akinek felesége napi másfél pengőből állítja össze a megélhetéshez szükségeseket?

És most visszatérünk oda, ahonnan elindultunk. A kitérések teljes felbomlással fenyegetik a zsidóságot, asszimilációval, amilyenről békeidőben sem álmotunk. Holott a kitérők nem nyernek a megkeresztelkedéssel semmit, csak a zsidóság veszíti el egyre jelentősebb tömegeit.

Ne tessék azt mondani, hogy hulljon a fergese! A fergese rég elhullott. Ma már jókvalitású embereknel tartunk, akik számára erőszakkal, **azzal a bizonyos részvénytársasági politikával** tették lehetetlenné a zsidósághoz való tartózkodást.

Aki a kommün után nem tért át, akiben annyi gerincesség volt, **az jó anyag**. Ehhez az emberhez nem fordulhatunk szemrehányó szóval, hiszen ez az ember a legnagyobb zsidóüldözés idején is megmaradt táborunkban. És ha **ma** elhagy bennünket, az nem az ő hibája, hanem a magyar zsidóság vezetőjé.

Zsidónak lenni általában nem könnyű dolog: **Üldözés kívülről és bomlasztó hitközségi politika belülről**. Ha rövidesen nem történik változás, a magyar zsidóság nagy, általános katasztrófájával számolhatunk.

...**Márka.**

Dr. Prinz Joachim, a berlini hitközség rabbija egyik templomi beszéde keretében a többi között ezeket mondta:

— Saját hazánkban fogjuk új életünket kezdeni . . . A német zsidóság izolációja napról-napra erősebb lesz. Ezért a nagy hitközségek helyett kis hitközségeket kell alakítani, mert a berlini hitközséget tönkreteszi a nagy bürokrácia és a hatalmas adminisztráció . . .

Ezért az „igaztalan” beszéd miatt a berlini hitközség eltiltotta a lángelkű szónokot a szónoklástól . . .

Ezt a hírt nagy lelkesedéssel és helyesléssel regisztrálja az Egyenlőség.

Igaza is van a P. I. H. félhivatalos szócsövének: ne menjen a német ve-

zetőség az ősúj hazába, hanem jöjjön Pestre. Itt megtanulhatja, hogyan lehet egy csődben lévő hitközséget túl-méretezett keretét fenntartani, hogyan lehet egy végrehajtások és transzferálások árán is évi 30.000 pengővel főtítkárt 12.000 pengős főjegyzőt dotálni és a felekezeti lapokat 10.000 pengős pauszálásban részesíteni. teni. . .

*

A satu-márei zsidó árvagondozó vezetősége **Haimovits Mór**icné elnökösszonnal az élen, olyan sikerrel működik, hogy ebben az évben több mint 300 gyermeknek nyújt ingyenes ebédet. E gyönyörű teljesítmény igazolja, hogy a nehéz gazdasági viszonyok dacára is igazi zsidó nagyasszonyok milyen szép eredményt tudnak produkálni.

Sas Irén:

VÉN A VILÁG, DE IFJU A SZIVEM

*Vén a világ és vének a gondok az emberi arcon, vének,
Vén a közöny, ha pisle grimasszal a tarka világba réved,
Vén a ledérség és a haláltól szeppenő, jajduló ének
S vének a vaksi álmadarak; a surranó vágy-denevérek;*

*Vén a kudarc, mert vén a panasz, mely együgyű árnyában ásit,
Vén az erény, mert koncán a gyáva reszkető fogsora vásik,
Vén a remény, mert áltató szájjal csámcsogva szépít és másít
S az álom is vén, mert már közepén rányit szívedre a másik;*

*Vénit a csönd és vénit a lomha okosság, mely józanra döngöl,
Vénit a bölcs és jámbor vigasz, hogy az ég őriz részt az örömből,
Vénül a csont, mit asszonyos gond puha, paplanos vattába göngyöl
S vénit a balga izom-gramozás, ha a mellen a nagy sánsz dörömböl;*

*Am ifjú Ikárosz, mert esztelen mersszel lendült fel tollatlan karja
És ifjú a vakmerés vérizű, mámoros, agyatborító zamatja,
A parittyás Dávid be ifjú, míg bőszen a kavicsot marokra kapja
S mily ifjú a szívem, hogy hangyaerővel az eget és a földet akarja!*

Sas Irén:

KENYERET KERESÉK

*Anyám és nagyanyám az én karomról formált karral
férfit ölelt s lóbázott gyereket,
az én karom evezőt húz és viharálló garral
próbál kavicsá törni hegyeket — — —
kenyeret keresek;*

*anyám és nagyanyám puhán pihézett férfi-fészken
ájult magányban sírt és szeretett,
az én sorsomnak házát két kézzel én tetézem,
hordom a maltert, téglát, cserepet — — —
kenyeret keresek;*

*anyám és nagyanyám az ágy sűrű szagában, kényes
harcát, kacéran, könnyen nyerte meg ,
az én ágyam magányos, hideg vas, agglegényes
s rajta fintorgó amor pityereg — — —
kenyeret keresek;*

*anyám és nagyanyám, szobám sarkába bújva kuksol,
ha néha bús tükrömbe nevetek,
mit érthetek ki füledt, kántáló, lágy szavukból,
régí játékok? régi szerepet? — — —
kenyeret keresek !*

A gyermekágyi amuletek eredete és jelentősége

A mindennapi életünkben, mai napig is használt, számos olyan kifejezésről, formuláról vagy belénk rögződött szokásról, mutatta ki a tudományos vizsgálódás, hogy azok, akár eredeti alakjukban, akár kellően megváltoztatva, egyenes folytatásai olyan népi hiedelmeknek, amelyek évszázadok, vagy évezredek előtt keletkeztek a babonák számára sokkal fogékonyabb és elterjedésükre sokkal alkalmasabb kulturális viszonyok között.

Ilyen ősrégi és még mai nap is élő közismert hiedelem az, hogy bizonyos egyének pusztá tekintetükkel, a legkülönbözőbb ártalmakat képesek előidézni gyanútlan embertársaikon. Az olaszok olyan komolyan hisznek a szemmel véres lehetőségében, hogy az ilyen hirben álló egyéneket (ők jettatore-nak nevezik) valósággal társadalmi bojkott alá helyezik. A Talmud is megemlíti az „ájin-horá”-t, a rossz tekintet és több helyen is közöl olyan megtörtént eseteket, amidőn a pusztá tekintettel megöltek embereket.

Mai felvilágosodott és tárgyilagosságra törekvő gondolkodásunk dacára, a legtöbb emberben kiirthatatlanul benne él az a tudat, hogy egész életük folyamán, annak minden percében, folytonosan ki vagyunk téve, rajtunk kívül és felettünk álló erők ártó befolyásának, amelyeket kikerülni nem tudunk és létezésüket is csak akkor konstatáljuk, amikor az ártó hatás már bekövetkezett.

Még jobban érvényesülhetnek ezek a rosszindulatú befolyások akkor, amikor valamely egyén már ab ovo olyan helyzetben van, amely önmagában, külső behatás nélkül is veszedelmessé válhat. Ilyen állapot pl. nőknél a terhesség, a szülés és a gyermekágy és nincsen az életnek még egy körülménye, amelyben a babonás hiedelmek és szokások olyan tömegben szaporodna, mint éppen az említett szituációkban.

Ősrégi zsidó szokás, hogy a gyermekágyas szobájában héber szövegű táblákat függesztenek ki azért, hogy távoltartson az anyától és újszülöttjétől, minden rájuk leselkedő ártó befolyást.

Kabbalisztikus felfogás szerint, az első embernek, Ádámnak, nem Éva volt az első felesége, amint azt általában hisszük, hanem Lilisz, akivel azonban annak rossz hajlamai miatt nem soká élt együtt. Ez a feltevés onnan származik, hogy a Biblia először ugyanígy írja le az első asszony megteremtését, mint Ádámét. A későbbi fejezetben már az áll, hogy Éva az első ember oldalbordájából teremtetik meg, ebből a Kabbala azt következteti, hogy Éva előtt már volt Ádámnak felesége; de miután Ádám csakis Évára mondja, hogy „hús a husomból, csont a csontomból”, valamint csak Évát nevezi Ádám „isoh”-nak, ebből arra lehet következtetni, hogy Lilisz nem földi hatalom volt hanem valamelyik démon. Ez a megállapítás azáltal is egyezik a kabbalisztikus felfogással, hogy a démonok megteremtését a Kabbala, az ember megteremtése után a hatodik teremtetési nap befejezése utánra helyezi.

(Maga a Lilisz szó a héber Lájlo-éjszaka szóból származik és szó szerint éjszakai-t jelent. Liliszről, Goethe is megemlékezik Faustjában, ha nem is neve szerint, hanem mint „Ádám első feleségéről”).

A Kabbala elbeszélése szerint Lilisz Ádámmal egyidőben, vele azonos

módon és körülmények között teremtdődött meg, azért, hogy a férfinak segítő társává váljon a földön. De alig élt együtt néhány hetet az első emberpár, máris súlyos konfliktusok támadtak kettőjük között, amelyek az idők folyamán csak szaporodtak és mélyültek. Az ok mindig az volt, hogy Lilisz, a feleség sehogyan sem akarta elismerni férjének felsőbbségét, egyáltalában nem engedelmeskedett Ádámnak, nem igyekezett alkalmazkodni hozzá és folyton azt hajtogatta, hogy ő a teremtés azonos körülményeinél fogva, teljesen egyenlő jogú társa férjének, minélfogva éppen olyan szabadon rendelkezik önmagával, mint a férje és nem tűri el, hogy ő parancsolgasson neki. Egyik alkalommal, midőn Ádám Lilisszel szemben akarátát erőlyesen kinyilvánította, Lilisz egyszerűen sarkon fordult és az ámuló Ádámot faképnél hagyva, végérvényesen eltűnt.

Ádám, aki kis ideig várta vissza feleségét, végül nagyon neki keseredett és panaszos imával fordult Teremtőjéhez, áldatlan helyzete miatt. Az Ur meghallgatva Ádám keserveit három Angyalát szólította elő és leküldte őket a földre azzal a megbízással, hogy kerítsék elő Liliszt és teremtsenek rendet a házastársak között „Mondjátok meg Lilisznak — szólott az Úr — hogy semmi bántódása nem lesz, ha visszatér férjéhez, de ha vonakodik, úgy legyen rá elkészülve, hogy örök büntetésképpen, jövődő gyermekei közül százan fognak naponta elpusztulni.”

Az Angyalok eltávoztak és elindultak Lilisz felkutatására. Meg is találták őt a Vörös tenger hullámain, azon a helyen, ahol később az egyiptomiak veszték bele a hullámokba és eléje állván közölték az Úr parancsát. De Lilisz hajthatatlan maradt és semmi szín alatt sem volt hajlandó Ádámmal visszatérni. Midőn az Angyalok azzal fenyegették, hogy a tengerbe fullasszák, ettől sem riadva meg, így kiáltott fel: Hát Ti nem tudjátok, hogy az én hivatásom már ki van jelölve és hogy azt a hatalmat kaptam, hogy az újszülötteket elpusztíthatom? Ha fiú a gyermek, akkor 8, ha leány akkor 20 napos koráig rendelkezhetem vele; távozzatok tőlem!.

Az Angyalok igen meglepődtek Lilisz kijelentésén és kérésükre meg esküdött Lilisz, mondván: — Ahol nevetekre fogok akadni, ott abban a házban soha sem fogok kárt tenni a gyermekeken.

Ezért alkalmazzuk a táblácskákat, amelyekre mind rá van írva a három Angyal neve: Senoj, Sansenoi, Samangelof. Ha Lilisz meglátja azokat, megemlékszik esküjére és az újszülöttet meg sem érintve távozik.

A Talmud is megemlíti, hogy Lilisz ártó hatásának veszélye miatt, fiút a körümetelés napjáig, leánygyermeket pedig 20 napos koráig nem engednek sötétben aludni. (Szanhedrin 32B)

Az amulettek szövege nem mindenütt egyforma. Némelyiken az van elbeszélve, hogy Élijahu próféta találkozott Lilisszel az úton, aki kérésére elmondta, hogy X.Y. házához megy éppen az új szülött csecsemőt elpusztítani; Neki ígérte aztán Lilisz esküvel, hogy nem lesz bántódása annak az újszülöttnak, ahol a szobában, a táblácska függni fog.

A táblácskák kabbalisztikus elrendezésben Isten nevé, valamint a három Angyal nevé kívül, még a következőket tartalmazza: a Gan-Éden négy folyójának neveit: Pison, Gihon, Hiddekel és Frat; az ősatyák neveit az ősanlyákkal; különböző zsoltárok kiragadott részeit és végül e fölkiáltásszerű szavakat: „Odom vöchavo, chuc Lilisz! Ádám és Éva, Lilisz kifelé! ...

Ezek a táblácskák nyomtatott szöveggel készen kaphatók a kereskedésekben. A lengyel és orosz zsidóknál igen sok helyen kézzel írott táblákat használnak, amelyeknek szövegei sem azonosak mindenütt, mert az arrafelé elég nagy számban élő kabbala tudósok, más-más elrendeződésben találják hatásosabbnak a szöveget.

A zsidók koronázatlan királya

— Tamuz hó 20-ára —

Ezernyolcszázhatvanöt évvel ezelőtt régnemlátott pompával fényes diadalmenet vonult végig Róma főutvonalain. Az ujjongó néptömeg száz-ezrei Titust ünnepelték, kinek vezérletével a római légiók lerontották Jeruzsálemet. A diadalmenetben vonultak a zsidónép láncravert vezérei s ott vitték diadalmi jelvényekül a Templom elrabolt kincseit. A szenátus diadalkaput emelt, füzéreket, transzparenszeket szerelt fel s mindegyiken ott ujjongott a borzalmas diadalkiáltás: Hierusálem est perdita! — Jeruzsálem elveszett! S az utcagyerekek szénnel és krétával írták fel minden falra és szögletre ennek a mondásnak három jelét, a három szó kezdőbetűjét: HEP!

Hep, hep! üvöltötte a tömeg, mikor lehorgasztott fejfel vonultak el előtte a megláncolt zsidó foglyok, hogy zsákmányul szolgáljanak a cirkuszt fenevadjainak a „panem et circenses”-t követelő, istenadta, örök nép gyönyörűségére

Hep, hep! üvöltötte a tömeg, mikor a poroszlok máglyára hurcolták a közép- és újkor zsidó hitvallóit és visszaeső marannusait Isten nagyobb dicsőségére. Hep, hep! üvöltötte a bepálírozott tömeg, mely zászlókkal indult pogromra a szűk zsidóutcák tehetetlen férfiai, védtelen női és ártatlan csecsemői ellen a cár hatalmának dicsőségére. Hep, hep! kiáltja a pendelyes gyerek utcahosszat a világ minden falujának minden toprongyos batyus-zsidaja után, az emberi testvériség nagyobb örömeire és dicsőségére. . . .

Hep, hep! . . . Évezredek óta perzselt bőrünket, tűzes vasként égeti testünket ez a három betű. Tétova léptünk menekülve kószál az öt világ-részben s mind a négy világtáj szemünkre veti, megcsúfol és meg nem bocsájtja, el nem felejtí, ami történt velünk 1864 évvel ezelőtt: Hierusálem est perdita! Nincs többé országunk, várunk, menedékünk. Vagyunk a világ országutainak csavargói, idegen szállások megtűrtjei, vagy kiebudaltjai .

És mialatt a hep-hep zúgott fülünkbe, mi nem szüntünk meg álmodni a királyi álmot: Jövő évre Jeruzsálemben! Nem szüntünk meg remélni a királyi reményt, hogy visszatér még Jeruzsálemhez a királyi korona, a „kether malchuth.”

A királyi korona! A magyar közjog tanítása a királyi koronáról a legszebb, legköltoibb, a legpregnansabb. A korona a nemzetegység szimboluma. A korona foglalja össze egységgé a részeket, a tagokat. A korona a hatalom jele, nemzet jelképe. A korona az állam szimboluma. A királyi koronáról, a kether malchuthról álmodoztak a sötétség évszázadaiban a zsidó költők és gondolkodók. Milyen nagy, milyen fölséges jelentőségű épen a száműzetésben bolygó, szerte szétszórt zsidó nép helyzetében a hatalmat és nemzetegységet szimbolizáló királyi korona. A kether malchuth — a zsidó nép szétszórt nyájának újra nemzetegységgé kovácsolása — csillogó, messiási álmom volt a diaspora sötétségében. S a millió tespedt, halvány álmom hatalommá nőtt az évszázadok folyamán, miképen a letiport fűszálak érzik, hogy a léptek alatt övök a föld! . . .

S a nemes rajongók közül, kik életüket tették fel álmaikért, legnemesebb Herzl, ki 39 évvel ezelőtt indult el keresni Jisraél fejére a királyi koronát s most üljük meg 30. évfordulóját annak, hogy megszűnt álmodni s elköltözött az örök álmok országába.

Egy eszme nem okvetlenül igazság, mert meghalnak érte. Nagy igazságoknak és nagy hóbortoknak egyaránt vannak martirjai. Az idő ítél az örültségek felett, de az igaz eszmék és szentjeik a távolság növekedésével együtt nőnek. Nőnek minden akadály, gáncsoskodás sőt vereség ellenére. Mert az igazságtalanság nem bírja el a vereséget, — az igazság igen.

Az írói dolgozószoba csöndjéből, a beérkezetttség biztos egzisztenciájából lépett ki Herzl a zsidó közélet porondjára, hogy valóra váltsa Jiszrael királyi koronájáról szőtt álmait. Micsoda lelkesedés, minő áldozat volt ez! Jókai írja: „Mikor az üreslelkű emberek telefujják dagályos orgonaszóval a világot, akkor az érzelmes szégyell e szent hangszerhez nyúlni; mikor a piacok fanfarijai melleiket verik s hajigálódznak a „haza” és „nemzet” nevével, az igazi hazafi azt mondja: „akkor én nem tudom, hogy mi vagyok” s inkább hallgat és nem lelkesül, mintsem azt az érzést kimutassa, amit mások hazudnak.”

Herzl vállára vette a szent terhet és kilépett azzal a piac zsivajába, ahol a zsidó közélet hivatalosai tartották kezükben a szószéket, a fantákat és — az orgonát. Akik monopolizálták a „zsidóság” és a haza” fogalmát. Akik pokoli zsivajjal, a butaság és rosszasság egész fegyvertárával vonultak ki a Szent ellen.

És Herzl folytatta útját, hirdette igéjét, cselekedte tetteit. Mert az igazi nagy emberek felül tudnak emelkedni a piaci vásár zürzavarában és az emberi komizságokon és szívükbe vésvé hordják az indus bölcs szavait: „A pillanat zaja fittyet hány az örök zenének. De: sose félj a pillanatoktól — ezt dalolja az örökkévalóság hangja.”

Maga írja meg naplójában Herzl, hogy az örökkévalóság szárnycsapásait hallotta feje felett, mikor Judenstaat-ját írta. Megállt írás közben és elmélázott a dicsőségről, amikor majd visszatér Jiszraelhez a királyi korona, a kether malchut. Naplójában papírra veti álmait a nagy napról, mikor újra nemzet lesz a zsidó és újra lesz fejedelme. Fényes menet fog végigvonulni Jeruzsálem utcáin. A hadsereg, a tudósok, a hivatalnokok, az iskolásgyermekek, mind ünnepi díszben és zenésző mellett. És a menet végén, egyedül, gyalogosan, a középkori zsidó sárgafoltjával öltözetén, fején a csúfságos zsidó süveggel fog haladni az új fejedelem, hogy mindenkor emlékezetül maradjon, minő sorsból lett újra nemzetté a zsidó.

Herz álma minden igaz zsidó szív álma lett, kik benne látták Jiszrael fejedelmét. A vicclapok nevezték először „cion királyának”, de számos megindító jelenet tanúskodik arról, hogy mennyire benne öltöttek testet a zsidóság messiási királyváró reményei.

Midőn az első kongresszuson elfoglalta az elnöki széket, extatikus örömujjongásba tört ki a kongresszus. A Kaukázus hegyeitől Amerikáig és Afrikáig szétszórt zsidó nép képviselői pillantották meg benne az új egység közös vezérét. „Jechi, Jechi!” kiáltozták. S amint egy jelenlevő megírta, fojtogatta a torkokat a szó és szerettek volna megkönnyebbülten kitörni: Jechi hamelech — éljen a király! . . .

Midőn először utazik Konstantinápolyba, hogy Palesztina átengedéséről tárgyaljon a szultánnal, neszét vették ennek a bulgáriai zsidók s mikor az orient-expressz befut a szófiai pályaudvarra, ott tolongtak, vezetőikkel az élen, a zsidók, áldásmondásokkal, ujjongással és énekek fogadták, kezét és ruháját csókolták. S a jelenet nagyszerűségétől megkapva tisztelegnek a bolgár katonatisztek a jövő zsidó király előtt.

Nem fogadják-e kenyérrel és sóval a rechoboti zsidók?

És nem viszik-e elébe a thórát a vilnaiak?

Ez a vilnai jelenet Herzl életének egyik legkimagaslóbb eseménye s mély bepillantást enged a zsidó tömegek lelkébe s messiásváró extázisába.

Szentpétervárról utazott vissza Herzl, ahol az orosz kormánnyal tárgyalt. Megállt Vilnában, hogy néhány ottlakó cionista vezetővel tanácskozzék. Ünnepnappja lett ez Vilna zsidóságának.

A kormány minden gyülekezést, ünneplést megtiltott. A rendőrség támogatására közakezredek vezényeltek ki. Vilna 60.000 zsidója az utcákon tolongott. Keresztültipornak rajtuk a kozákllovak, összerogynak a kancsukaütések alatt.

Semmi sem használt. A katonaság nyit utat Herzl kocsijának a tömegben. S az anyák magasra emelik csecsemőiket, hogy azok is lássák a Megváltó bevonulását. S a zsidó községháza előtt ünnepi díszben, tallithba öltözve vonulnak ki elébe a rabbik, körmenetben hozva a thórát, miként azt a király fogadásánál rendeli a törvény. S a tömeg hagosan zokogott . .

Herzl látta a Kelet milliósainak nyomorát és érezte megváltás-váró sóvárságát. Látta a vériükkel festett sarat. És látta Nyugat művelt, büszke zsidóinak megcsúfoltatását, a gazdanépek közül való kiszorulását s látta a gumibotokat. És a meggyalázott, tönkretett tömeget újra nemzetté akarta kovácsolni, meghozni számukra a megváltást. Királyi koronát akart tenni a zsidó nép fejére. De nem érhetette meg vágyai megvalósulását, nem vívhatta ki célját. Időelőtt meghalt . . .

Ismeretes a kisvárosi zsidó tanító története, ki egyedül járatott lapot a városkában. Amidőn egy napon gyászkeretben jelent meg az ujság s a címlap Herzl halálát jelentette, a kis tanító végiglármázta a várost, összegyűjtötte a zsidókat az imaházba s imádkoztatott a nagybeteg Herzl felgyógyulásáért. Végül nagy sírással jelentette be, hogy Herzl már halott. A kérdezősködésre és csodálkozásra elmondotta, hogy a király iránti tiszteletből akkor is imádkozhatnak a király hívei és udvara a király felgyógyulásáért, mikor már meghalt. Illik, hogy a nép élőként tisztelje királyát még annak halála után is. Ezt az illendő tiszteletet adta meg ő Herzlnek, a zsidók halott királyának.

Egyik zsidó művésznek van egy megkapó plakettje: a haldokló Herzl. Herzl az ágyon fekszik s víziószerűen rajzolódnak ki körülötte a különböző típusú zsidó fejek ezrei, kik mind sóvárogva és várakozva tekintenek feléje. Herzl utolsó, segítő mozdulattal nyújtja feléjük kezét . . .

Herzl meghalt. Itt hagyta, reánk hagyta álmait, nagy örökségül pedig reánk bízta a zsidó koronáért vívott küzdelmeink folytatását . . .

Rabindranath Tagore írja: „Ki lesz, ki majd elvállalja teendőimet? — kérdezte a lenyugvó nap. — Majd megteszem, ami tőlem telik, mester, — felelt az agyagmécses.

S olvasunk egy kabalista legendát: „A rabbi tanítja: Róma kapujában ül a Messiás és vár . . . — Kérdi a tanítvány: Kire vár? — Felel a mester: Terád! . . .”

Terád! Terád! Terád! Mindnyájatokra vár Jisraél megváltása. Minden egyes zsidóra s a zsidók összességére vár a feladat, hogy felkeljetekek és kövessétekek nyomát s végezzétekek be diadallal útját Herzlnek, aki Jisraél fejére királyi koronát keresett . . .

SIRKÖVEK

Városi üzlet: Budapest, VII.,
Károly-krt 3c Dob-u. sarok
Telefon: 34-9-95

PFEIFER ÉS HESZKY

kőfaragómesterek sírkőraktára
Budapest, X., Újtemetőnél.
Telefon: 48-6-47

Kardos Ernő, a pesti chevra népszerű főtitkára e hónapban töltötte be 40.-ik szolgálati évét. Ebből az alkalomból a zsidó közélet számottevő egyéniségei és kartársai meleg ünnepségekben részesítették a közszerepetben álló jubilánst.

*

A Barcelónában gyűlésező **PEN-klub** a következő rezolúciót küldte Berlinbe:

A világ összes írói és szerzői, akik a **PEN-klub** tagjai követelik tagtársaik: **Ludwig Renn** és **Carl von Ossietzky** azonnali szabadlábra való bocsátását és követelik továbbá **Berthold Jakob** író társuk szabadonbocsátását akit illegális módon hurcoltak el Svájcba,

*

Az olaszországi **Bergamo** város tanácsa a város rendezését határozta el és ezért országos pályázatot hirdetett.

A rengeteg befutott pályázat közül az első díjat **Klein Tibor** építész nyerte el, aki a numerus clausus folytán külföldön hasznosítja tudományát.

A város-rendezési tervet a milánói **Donizetti** színház előcsarnokába helyezték közszemlére.

A múlt hónapban a terv kivitelével a pályadíjat nyert építész bízta meg.

Hány ilyen kiváló zsidó alkotó tűnt már fel a külföldön! . . .

Pedig milyen nagy szükség volna azokra itthon! . . .

*

A pesti izr. hitközség legutóbbi közgyűlésén dr. **Izsák Ede** a cionista szövetség volt országos elnöke, szelid cionista beszéd keretében kifogásolta, hogy a nagy zsidó vezetők, **Herzl Tivadarnak**, még mindig nincs emlékműve Budapesten, ahol született.

Alig fejezte be **Izsák** dr. zsidó önértéktől izzó beszédét, felpattant helyéről **Stern Samu** a közgyűlés elnöke és izgalomtól remegő hangon jelentette ki:

— *Én már több ízben megmondtam és újra kijelentem, amíg én az elnöki székhelyen ülök, nem fogok cionista agitációt tűrni ebben a hitközségben. Sem iskoláinkban, sem pedig intézményeinkben.*

— *Herzl Tivadarnak már rég lenne emléktáblája Budapesten, ha a cionista agitáció ezt nem tenné lehetetlenné! . . .*

— *De mi magyar és mi pesti hitközség nem fogjuk engedni, hogy minket cionisták bélyegezzenek . . .*

A közgyűlés felállva tapsolt.

Helyesen tette ezt!

Mert **Herzl** eszméje nem szorul arra, hogy nagyságát gerinctelenek márványlapon örökítsék meg.

A **Szina**j hegye kopár. Jeltelen. Nincsen azon emlékmű.

És mi mégis tudjuk, hogy onnan kaptuk a szent tíz parancsolatot! . . .

E helyütt már előre is tiltakozunk a profonizálás ellen, hogy a tervezett **Herzl** emléktáblát szülőháza helyén, a **Dohány utcai zsinagóga** falára helyezzék, ahol a „*hervadhatatlan érdemű*” elnökök és főtítkárok aranybetrétkbe vésett nevei éktelenkednek. . .

*

A **schneidermühli** esküdtszék egy havi fogságra ítélte egy zsidó kereskedőt, mert azt a valótlan hírt terjesztette, hogy nála egyik náci vezető vásárolt. Az ügyész súlyosbításért fellebezett. A marienwerderi tartományi törvényszék azzal az indoklással küldte vissza az iratokat, hogy az ítélet kimondása körül mulasztás történt. A vádlott ugyanis nem csak valótlan hírt terjesztett, hanem súlyos rágalmozást követett el egy néptárs ellen.

Braun Gyula

משפחה mészárszéke

VI., Aradi-utca 43

1935. aug. 1-től VI., **Andrássy-út 58.**

(Csengeri-u. sarok.)

Állandóan elsőrendű friss húsok legolcsóbb napi áron

Figyelmes és előzékeny kiszolgálás

A georgiai zsidók

Georgia: a Fekete tenger partján elterülő, kb. 60.000 m² -nyi kiterjedésű tartomány. Az ókorban *Ibéria* néven volt ismeretes és váltakozva, hol római, hol arab, hol perzsa fennhatóság alatt állott; később nemzeti királysággá alakult át és több évszázados önállóságát 1802-ben veszítette el, amikor is az orosz birodalomba kebelezetett be. Területén mintegy 50-60.000 zsidó él, akik egyrészt a városokban tömörültek és főleg kereskedelemmel foglalkoznak. A georgiai zsidók települési nyoma kétezer évvel ezelőtti időkhöz vezethető vissza, amint azt a *Kutais* nevű városban végzett földmunkák folyamán felszínre került leletek, kétségen kívül bizonyítják. A városban a csatornázás alkalmával régi zsidó feliratokat és sírköveket találtak, amelyeknek szövege régi asszír nyelvű és keletkezésük ideje, a polgári időszámítás előtti időkre tehető.

Georgia lakossága évszázadokon keresztül a külvilágtól teljesen el volt zárva. Ennek megfelelően az ott lakó zsidók is úgy éltek, hogy határaikon kívül eső dolgokról semmi tudomásuk nem volt. Tökéletes elszigeteltségüket mi sem jellemzi jobban, mint az, hogy a Talmud létezéséről csak akkor szereztek tudomást, mikor országuk önállóságát elveszítvén, az orosz birodalomhoz csatolták. Mindazideig, egész vallási és társadalmi életük csupán szóbeli hagyományokon nyugodott, amelyek évszázadokon keresztül apáról fiúra öröklődtek és ennek következtében olyan sajátságos szokásaik alakultak ki, amelyekhez hasonlót semmiféle más zsidó közösségben nem lelhetünk fel.

Igen érdekes a *Pészach* ünnep megtartása, mely a következőképpen folyik le:

A Széder megkezdése előtt a legkisebb fiú kimegy a házból és kopogtat az ajtón. Az apa megkérdi: — Ki az ott künn? . . . — Egy zsidó fiú, feleli a gyermek. Honnan jössz? — kérdi ismét az apa. . . — Egyiptom országából jövök — hangzik a felelet . . . — Be tudod bizonyítani azt, hogy zsidó vagy? . . . — Igen, feleli önérzetesen a gyermek, — bizonyítékaim: a Cicisz és a Brisz-miló . . . — Mennyi ideje van annak, hogy kiszabadultál az egyiptomiak rabságából? . . . — hangzik az utolsó kérdés. Mire a fiú megmondja a pontos dátumot. A gyereket ezekután bebocsátják a házba, ahol énekkel és tánccal adnak kifejezést, az egyiptomi rabságból való kiszabadulás örömének és miután ezt is befejezték, akkor kezdenek hozzá a tulajdonképeni Széderhez.

Jóm kippurkor az a szokás, hogy erevkor, minden zsidó elmegy a rabbihoz, akinek ott Chacham-Bölcs a neve és átvesz tőle egy századok óta változatlan szövegű írást, amely a bűnök alól való feloldást tartalmazza.

A családi életükre jellemző, hogy az apai tekintélyt igen nagy mértékben respektálják és minden tekintetben döntően ítélkező családfői szerepét, azon gyermekeivel szemben is megtartja az apa, akik közben megházasodtak, amit azzal is kifejezésre juttatnak, hogy a házasságkötés után is ott marad minden gyermek a szülői házban.

A házasság megkötése is eredeti módon történik.

Mindenek előtt érdekes, hogy már maga az eljegyzés legális és hatályos kapcsolatnak tekintetik, amely ennél fogva felbonthatatlan, illetőleg esa ka házasságnál is érvényes formák között bonthatók fel.

Az eljegyzéskor a vőlegény egy ezüst pénzdarabot nyújt át a menyasszonynak, aki azt elfogadja, de azonnal vissza is adja a vőlegénynek.

Ezt ők „felpénznek” nevezik és ezzel az aktussal az eddigi menyasszony, férjes asszonynak tekintendő és szólítandó.

Röviddel az eljegyzés után az esküvői ünnep következik, amely így folyik le: A vőlegény barátai elmennek hozzá és elvezetik a menyasszonyi házhoz, de csak az ajtóig jutnak, mert a lányos ház ajtaja zárva van. Erre elkezdnek kopogni és addig zörögnek, amíg kinyílik az ajtó és megjelennek a menyasszony legközelebbi hozzátartozói és a vőlegény elé lépnek. Tudomására hozzák a vőlegénynek, hogy csak abban az esetben engedik be a házba, ha lefizet egy bizonyos összeget, mire a vőlegény nyilatkozik, megmondja mekkora összeget hajlandó lefizetni, alkudoznak, végül megegyeznek és most már semmi akadályja nincsen annak, hogy a vőlegény a menyasszonyi házba beléphessen.

Ezután következik a Chuppa, amelynél a vőlegényt és menyasszonyt egymás mellett egy fal elé állítják és betakarják mindkettejüket egy talisszal és újból átnyújt a vőlegény egy ezüst pénzdarabot a menyasszonynak, aki azt el is fogadja.

Az esketést végző funkcionárius, felolvassa, a Keszubá-t, majd a rokonok közlik a nyilvánossággal, a legapróbb részletességgel a menyasszony hozományát és kelengyéjét. A felolvasás végeztével, előlépnek a rokonok és jóbarátok és átnyújtják a nászajándékokat, majd asztalhoz ülnek és kezdetét veszi a nászlakoma, mely egyúttal be is fejezi a házasságkötéssel járó ünepségeket. Sajátságos, hogy ezen az esküvői lakomán a menyasszony szülői nem jelenhetnek meg.

A circumcisio szertartása is eltér a szokásoktól. A Brisz-milót kivétel nélkül mindig a születés utáni 8-ik napon végzik el, tekintet nélkül arra, hogy a csecsemő egészséges-e vagy sem és sohasem a lakásban, hanem minden esetben a templomban. A Mohel magasra emeli a csecsemőt és aztán ráhelyezi egy asztalra, amelyre már előzően a Chumest tették le. A szertartáson résztvevők, valamennyien ujjal rámutatnak az asztalra, mondván: Ze hakiszé sel Élijohu (Élijohu széke ez); ezután következik a tulajdonképeni körülmetélés.

Az Ábrahám szövetségébe való felvételt, nagy örömmel fogadják és gazdag családok néha hetekig tartó vigasságokat rendeznek ez alkalomból.

Halottaikat olyan halottas ruhákba öltöztetik, amelyek Erec Jiszrólól valók, a megholtak kezeit egymásra helyezik és az első Kadis-t nem az elhunyt fia, hanem a Chevra-Kadisah samesze mondja.

Alapítva: 1872. évben

KOHN ARNOLD
Sirkő raktár — Grabstein-Lager

Budapest, Károly-körút 15 — Karls-ring № 15.

A Központi Városházzal szemben — vis-a-vis dem Central Stadthause

TELEFON: 41-5-08.

Szombat, vasárnap és ünnepnapokon zárva.

Kaszárnyastilus

Papp Károly, a jeles tehetségű fiatal író, a pozsonyi rabbi fia, a napokban vitairatot adott ki „**Zsidó sebek és bűnök**” címen.

Erről a könyvről a „Nyugat”-ban két kritika is megjelent. Keresztény részről **Illyés Gyula**, zsidórészről **Komlós Aladár** írt.

Komlós erős kritikát gyakorolt a könyvről, de megdicséri a benne megmutatkozó „**új zsidó öntudatot, amely van olyan erős, hogy az önkritikát is elbírja.**”

Erről a bírálatról olyan cikk jelent meg az Egyenlőségben, amelyre kevés példa van a felekezeti sajtó történetében.

Az Egyenlőség nem is próbál vitába szállni Komlós állításaival, hanem személyi hátszát indít ellene és nem kevesebbet követel, mint azt, hogy mozdítsák el nagyhíru esztétát zsidógimnáziumi tanári állásától.

És mindezt azért, mert Komlós bátran a szemébe vágja a felekezeti sajtónak, hogy nem tud más, mint lelkesíteni a „hitközség nagyjai iránt,” és mert lakájlelkűeknek nevezi őket.

Mi már számtalanszor megírtuk a hitközség kegyeiből és emlíni élősködő zsidó hetilapokról, hogy nem tudnak mást, — hogy Heine szavával éljünk — mint **nyalni a hatalmasok talpát.**

Nekünk nem mertek válaszolni, bennünket nem mertek — és nem is tudtak volna — megfenyegetni, mert mi függetlenek vagyunk, mert mi nem tartozunk elszámolni senki másnak, mint a becsületes meggyőződésünknek és tiszta hitünknek.

De Komlós Aladár feje felett meglóbálják a dorongot és el akarják venni kenyerét.

Az a sajtótermék, amely baksisért megteveszti a zsidó közvéleményt és megakadályozza egy ideális zsidó közélet kialakulását, arra joggal mondhatja bárki, hogy lakájlelkű.

Az Egyenlőség cikkében előreveti árnyékát a hitközség terrorja, amellyel megfélemlítette Heller Bernát dr.-t, a rabbiszeminárium világhírű professzorát, amely olyan helyzetbe hozta dr. Szemere Samut, a tanítóképző nagyhíru igazgatóját, hogy le kellett mondania a budai hitközségi előljárói tisztjéről.

Ebből a cikkből kiviláglik a pesti izr. hit-

községnek az a mentalitása, hogy ha valakinek kenyeret ad, akkor rekompenzációként . u. k. umbedingte Gehorchtsamkeitot követel.

A szellemet akarják béklyóba verni, a szabad szót lebilincselni, a becsületes szájra bilincset tenni, hogy a véleményét belefojtthassa.

Egy évvel ezelőtt hasonló körülmények között akarta az Egyenlőség kenyerétől megfosztani Komlós Aladárt. Amikor Bródy Sándorról írt őszinte tanulmányt.

Akkor az „Uj Ut” volt az egyetlen organum, amely a szorongatott becsületes író védelmére sietett s amely hatalmaskörü akciót indított a barbárság ellen.

A mi hasábjainkon szólalt meg a magyar irodalmi élet elite-je: Babits Mihály, Kosztolányi Dezső, Pintér Jenő, Benedek Marcell, Illyés Gyula és Schöppflin Aladár.

A magyar irodalmi élet ilyen egyhangú felháborodása és tiltakozása egy kissé megrettentette a hitközség vezetőségét.

Komlós Aladárt csak elismerés illeti, mert kenyerere kockáztatásával is meg merete mondani az igazságot!

*

Nagy feltűnést keltett **Pap Károly** „**Zsidó sebek és bűnök**” című vitairata.

A portré, amelyet **Pap Károly** a magyar arisztokráciáról és a zsidó pénzarisztokráciáról festett: tökéletes. Mert karakterisztikus portré.

A könyvnek ez a része rendkívül sikerült, feldolgozása művészi.

A sulykot **Pap Károly** a zsidó és paraszt tömegekről való írásában veti el. Mert, míg az arisztokráciáról és a plutokráciáról portrét fest, addig a zsidó tömegekről és parasztságokról csak fényképfelvételt csinál. Homályos tömegfelvételt. A könyv első részében kitűnő festőnek bizonyul **Pap Károly**, míg a másodikban olcsó vásári gyorsfényképésznek.

Pap Károly könyvéből a következő részletet közöljük:

Szociális érzései legtöbbször jótékonykodásban merülnek ki s érzelmi fellobbanásokban. Tudománya: jóslatokban. Erői java részét az öngyilkosság után a félelem foglalja le, az emlékektől, az öngyilkosság

démonaitól, amelyeket miután már egyszer kieresztett tömlőcéből, folyton ott érez settenkedni magában és maga körül s miután nem mer velük szembenézni bátran, élete szintelen önáltatás, önzés, leplezgetés maga és mások előtt, önbecézés s a legkisebb csapás tízszeres súllyal esik rá.

Igy él halálos álomban az asszimiláns zsidó.

Igy élt már Babilonban. S még inkább így él most Európában második népi öngyilkossága óta. Folyvást azzal általtja magát: itt az idegenben nem szükséges kegyetlen őszinteséggel szembenézni az öngyilkosság ősi démonaival, amelyek mai sorsára juttatták. Még nincs itt az ideje önmagát szigorú vizsgálat alá vetni: ez úgy véli, túlságos sok szenvedéssel járna: többel, mint amit vállalni szabad s képes, mint amit mások vállálnak körülötte. S ha mégis megtenné — úgy gondolja, — ez akkor se vezetne eredményre: önvizsgálatát csak kihasználná ellene a világ s csak az „antiszemiták”-nak adna tápot arra, hogy még jobban üldözzék és gyűlöljék. Ezek az „antiszemiták” azonban valójában az ő szívében laknak: ő maga gyűlöli, üldözi magában a zsidóságot s az antiszemiták csak jóváhagyják azt, amit ő magában már régóta aláírt és aláír újra minden nap. Gyűlöli magát, mert öngyilkos erők élnek benne és azokat nap-nap után leplezni kénytelen, minthogy nem mer velük szembe nézni és végleg leszámolni. Bujdosik előlük: szét-szóródásba, felemáságba, kétlakiságba, mások és maga áltatására bármiféle gottót elvisel, — mert hiszen egy kicsit mindig s ma is abban él, csak hogy ne kelljen meg ejtenie ezt az elszámolást. S legvégső kibúvója az elszámolás elől: a cionizmus.

Aki Cionba megy tisztelet a kivételnek, — úgy érzi, végleg rendben van a szénája; pedig valójában csak végleg megszökött minden népi felelősségérzéstől és önvizsgálatától. Mily könnyen hagyta ott a zsidóság nagyobbik részét, amellyel annyi őseben együtt élt! S a befogadó népet, amellyel ugyanannyi nemzedék óta már-már egynek vallotta magát! Tíz évvel előbb még elképzelhetetlen volt számára, hogy „zsidó nép” legyen és ime, elég volt egy háború, utána egy hosszabb gazdasági pangás, utcai zavargások, tanulmányi nehézségek, egy-két

évnyi megpróbáltatás és ő Cionba vándorol. Nem tudja, hogy azzal vált néppé, hogy kibújt most már egyszerre két népi felelősség alól? Azelőtt legalább valahogy érezte mind a kettőt: a jómban, szabadságban inkább magyarnak érezte magát, de azért kissé zsidónak is, utóbb a rosszabb időkben inkább zsidónak, de azért kissé magyarnak is. A kettő együtt kitett egy fél népi érzést. Most azonban, hogy Cion földjére lép, valójában elveti ezt a fél-érzést is: Magyarországnak már nem létezik számára, Zsidóország pedig még nem létezik. De ő úgy érzi, nincs többé semmi baj, legföljebb ha annyi, hogy családjának egyik tagja még magyar zsidó, a másik osztrák, vagy amerikai s ezeket még nem érezheti maga mellett, — mert még nem üzték ki őket! Ha ez nem aggasztja, végre teljes „szabadságban” élhet: ő már a zsidó nép! Ami még hiányzik, azt majd elvégzi az idő. S az utódok. Neki megvan a maga helye, munkája, háza is van, esetleg földje és kertje: zsidóul ír és beszél: már zsidó egyeteme is van! Csak türelem, ilyen roppant nagy dolog nem lehet gyorsan.

Fordítottja ez az egész annak, mintha valaki azzal, hogy kibérelt helyét a temetőben, elhiteti magával s másokkal, hogy már megtisztult s a földi hívságok nem érdeklik többé. Valójában azonban, az a darab föld, csak arra jó, hogy még kevésbé érezen valamiféle kötelezettséget az élők iránt. Még annyi se, amennyit addig érzett.

A föld sohasem pótolja a lelkiismeretet, a közösségi érzést.

A ház, a kert, Cionban, a nyelvhasználat nem feltétlen jele a népi érzésnek.

A népi érzés alapja nem a föld, sem a nyelv, ezek csak következményei annak.

A népi érzés alapja: a közös sorsérzés és annak nyílt és egyenes vallása, megannyi szenvedés, nélkülözés árán. Nyílt, őszinte vallásai zsidóságunknak, úgy önmagunk, mint a világ előtt együttesen, egyszerre, mindenütt. E súlyos feltételek közül bármelyikét csorbítjuk meg, bármelyik alól bújunk ki, bármelyiket igyekszünk meghamisítani legkisebb parányában: úgy hiába-való a többi mind. Mert népünkre, amely már két ízben vált öngyilkossá, éppen mert a népiség örök törvényeit sértette meg, négyszerte szigorúan érvényes a természet-

nek ez a könyörtelen követelése. Az a zsidó aki már két-három nemzedék óta mint magyar-zsidó élt, nem mehet ki Cionba, hogy ott „néppé” legyen — annak előbb itt a magyar zsidóságban kell vállalnia a magyar zsidóságot; a legvégsőbb következményeikben is. A magyarságra nézve ez nem lehet káros, neki ebből csak haszna lesz, amennyi kára pedig és szenvedése ebből a zsidónak származni fog, azt emelt fővel, nyíltan és őszintén vállalnia kell.

Kétségtől ezzel többet kell vállalnia, mint más nemzeti kisebbségnek, akik idegenben élnek, de többet is vétett náluk a sorsközösség örök törvénye ellen. Többet is kell bűnhődni amazoknál. Minden kisebbséggé vált töredék szenvedése az egész anyanép büneinek a következménye. Az önként vállalt szenvedés: megtisztít, megerősít. A mások által ránkényszerített: meggyaláz. A gettóban több volt a gyalázat, ebben, a nemzeti kisebbség vállalásában: több lesz a tisztító erő, ez fogja megvetni a népi érzés őszinte alapját, azt amely fél s nincs is miért félnie, ha őszinte — sem a magyarság kritikájáról, sem az önkritikától.

Ez a vállalás nem azt jelenti, hogy ezzel magamat s egész népemet bűnösnek ösmerem el: hanem azt, hogy őseim hibáiért vállalom a szenvedést, jóváteszem őket. A bűnösök már megtértek atyáinkhoz, de ha te vállald értük a vezeklést, a szenvedést, — felemelkedsz magadban.

S neked s nekem nem arra van szükségünk, hogy mások előtt legyünk valakik, hanem hogy önmagunk előtt lehessünk azokká, akiké őseink nem tudtak lenni: zsidó néppé, amely a világnak nem csupán jószokat ad, prófétákat, hanem alkotókat is.

Nem is tudom másként az új Ciont elképzelni, mint egy olyan országnak, amely kicsiben először valósítja majd meg az Egyesült Világállamot, ahol a magyar zsidó, a román és cseh zsidóval, a német zsidó a francia zsidóval együtt egy országban kicsiben először kíséri meg a világ-harmóniáját.

S nem a világ-káoszt.

A nemzeti kisebbségek útja talán elvezet a harmóniához.

A cionizmusé: legfeljebb az új Káoszhoz!

Alig egy éve, hogy születésének ötvenedik évfordulóját ünnepelte.

Néhány hónappal ezelőtt töltötte be publicisztikai munkásságának 25-ik évét.

És aznap jubilálta volna házasságának huszadik évét, mikor a göröngyök ráhulottak koporsójára.

Tragédia! . . .

*

Papi pályára indult.

Már mint szemináriumi növendék megkapta lelkét a cioni eszme.

És akkor ő bölcs meglátással összeférhetetlennek tartotta ezt a papi pályával.

Ügyvéd lett.

Tudvalevő, hogy a cionizmusnak Magyarországon a legterméketlenebb a talaja.

És hogy mégis a sovány televényből a cioni eszme kalásza futhatott, az Schönfeld munkájának érdeme.

A cionizmus propagálása annyira lekötötte minden idejét, hogy elhanyagolta ügyvédi irodáját. Jövedelme a minimálisra szállt alá.

Már-már összezsaptak a hullámok a feje fölött, amikor a Magyar Cionista Szövetség ideális bérért bérbe adta Schönfeldnek a Zsidó Szemlét.

Mondjuk magyarul: odaajándékozta.

A cionista vezérek szűkkeblűsége folytán azonban Schönfeld nem tudott kievickélni az anyagi zavarokból.

A pesti izraelita hitközség kihasználta ezt a kényszerhelyzetet.

Térdrekenyszerítette Schönfeldet, aki kis anyagi támogatásért kénytelen volt feladni függetlenségét és meggyőződése ellenére a leganticionistább hitközség szolgálatába állni.

Temetése szokatlan nagy részvétellel folyt le.

Visszaemlékeztünk: nem is olyan régen történt, hogy Ujvári Péter, minden idők legnagyobb magyar zsidó írójának temetésén a hivatalos hitközség részéről senki sem jelent meg. Az ő osztályrésze az volt, mint ami általában minden magyar zsidó íróé.

A szegénység, kórház és dízsírhely . . .

S amikor hatalmas tömeget láttunk

ÉVA VILLA

Szováta Fürdő

(ERDÉLY)

Kényelmes penzió, kitűnő ellátás
Mérsékelt árak!

Felvilágosítást nyújt:

BERKOVITS IRÉN

ÉVA VILLA SOVATA

Schönfeld temetésén, két gondolat ötlött az agyunkba: vagy nagyobb halottja van Ujvári Péternél a magyar zsidóságnak, vagy megjavult a hitközség vezetősége.

Az egyik gondolat sem fedte a valóságot.

A pesti izr. hitk. vezetősége meg akarta mutatni a zsidó irodalmi élet reprezentánsainak, hogy milyen temetést rendez annak a publicistának aki a szekerét tölja. . .

Mi annak ellenére, hogy egy cél felé haladtunk, többízben támadtunk, hogy az anticionista pesti hitközség szolgálatában szegődött.

Most a halottnak kijáró tisztelettel, lehajtott fővel kérünk bocsánatot tőle.

Szeretettel fogunk emlékezni rá.

De emlékezetünkbe véstük gondoktól borongó, árkos homlokát, amely örökké vadolni fogja azokat, akik őt, a gerinces és öntudatos cionistát az asszimiláns vezetők fojtó karjaiba zargatták . . .

Kondylis görög hadügyminiszter a zsidókkal kapcsolatban a következőket jelentette ki:

„Mindig meleg szimpátiával viseltetem a zsidókkal szemben és a zsidók minden tekintetben, mindig számíthatnak reám. Amíg én kormányon vagyok, nem kell félniök semmitől, mert nagyon jól tudom, hogy a zsidó kiváló fajta és azt sem felejtjük el, hogy a Megváltót is nekik köszönhetjük.”

*

A világ legnagyobb hajója a „Normandie” egyik alkotója a zsidó Lewy, aki a francia tengerészet főmérnöke. A Palestine and Orient Lloyd tórát adományozott a „Normandie”-nek, ahol külön istentiszteleti terem, zsidótárgyú könyvtár és rituális élelmezés van.

*

Dr. Ludwig Frank birodalmi képviselő volt. Ő volt az egyetlen képviselő, aki hősi halált halt. Ezért szobrot emeltek emlékének szülővárosában, Mannheimben. A szobrot most a náci szétcsédték és átadták a hitközségnek, hogy azt a temetőben állítsa fel. A hitközség azzal az indokolással utasította vissza az ajánlatot, hogy Frank dr. nem a zsidó hitközségért, hanem hazájáért áldozta életét.

*

Az „Az Est” híradása szerint mozgalom indult meg, hogy a néhány hónappal ezelőtt elhalt Bandholtz, amerikai tábornok, aki a Magyar Nemzeti Múzeum felbecsülhetetlen értékeit mentette meg, szobrot emeljenek Budapesten és azt a Múzeum kertjében fogják elhelyezni. Ez lesz az első szobor Magyarországon, amelyet külföldi zsidónak emelnek.

*

Kohn Rudolf a Kohn Arnold sírkőkészítő cég üzletvezetője, most ünnepelte a cégnél eltöltött 50 éves szolgálati évfordulóját. Ez alkalomból a Kereskedelmi Minisztérium és az Országos Iparegyesület magas kitüntetésben részesítette a kitűnő iparos-jubilánst.

Sírok ápolása

A Pesti Chevra Kadisa elnöksége felkéri mindazokat, akik hozzátartozóik sírjainak ápolása iránt eddig nem intézkedtek, szíveskedjenek az ápolást sürgősen megrendelni.

A síroknak gyepezése és virágokkal való kiültetése a befizetést követő 24 órán belül elintézését nyer. Befizetések VII., Erzsébet-körút 26. sz. alatt eszközölhetők, esetleg oda postán átutalhatók.

A kis marannus

A fal izzadt. Lassan, egymásután gurultak végig a vízcseppek az alacsony boltozaton s a falkiugrásnál lecsepegték a padlóra.

Az ajtóhasadékon át besívított a légáramlat. A falra erősített olajmécses lángocskája imbolygott, elfulladt, majd újra fellobbant. Gyenge fény világította meg a bejáratot, mögötte sötétségbe vesztek a pincébe vezető lépcsők.

Kint viharos nyári éjszaka volt, szakadt a zápor.

Pedro a legfelső lépcsőfokon ülve hallgatta, amint a szél nekivágta az esőt az ajtónak s ha a szél dudálása egy-egy percre alábbhagyott, a falról aláhulló vízcseppek ütemes locsogása hallatszott, mint az óra ketyegése, mint fában a szű percegése. Hideg volt és nedves mész szaga töltötte be a pincegádort.

Az ajtón három koppanás hallatszott, utána egy, majd ismét kettő.

Pedro felállt és kinyitotta az ajtót.

Magas, görnyedt alak lépett be. Köpönyegéről csurgott a víz.

„Ki vagy?” kérdezte nyugtalan hangon Pedrot.

„Alfonso Alvarez fia vagyok”, válaszolta Pedro.

Az idegen hangja még mindig remegett: „Nem ismerlek!”

„Csak mult héten lettem **bar micvah**,” felelte halkan a fiú.

A jövevény megenyhült. Lebocsájtotta köpenyege szárnyát, mellyel eddig félig eltakarta arcát és kezét nyujtott a gyerekeknek:

„Tehát testvérünk vagy. Mult szombaton nem jöhettem.” Majd megkérdezte: „Hányan vannak odalenn?”

„Kilencen,” felelte Pedro.

„Akkor sietek,” szölt a jövevény. „Jól vigyázz. El ne tévedsz a jelet!”

Lement a lépcsőn. Léptei távolodva hangzottak el a pince folyosóin. Nemsokára a mélyből hangok hallatszottak. Kitartott, éneklő, siránkozó hangok. Egy-egy hang magasabbra szárnyalt és héber szavak csendültek ki belőle.

Ujabb és újabb kopogások hallatszottak az ajtón. Elkésett hivek érkeztek. Ezek már ismerték Pedrot és halk köszöntéssel siettek le a pincébe, a **marannusok**, a titkos zsidók péntekesti istentiszteletére.

Pedro egyedül maradt. Mint a titkos zsidó község legfiatalabb tagját, őt bízták meg ma az ajtónálló kényelmetlen, de nagyfelelősségű tisztevel.

Kint csobogva szakadt a zápor. Az ajtó alatt keskeny csikban szivárgott be a víz.

Nagyon, nagyon szomorú volt Pedro. Olyan új, olyan csunya, barátságtalan volt körülötte minden. Sivár pincében, alig pár szál gyertya fénye mellett folyt le mult szombaton felvétele a férfiak sorába s ezzel tagja lett a gyülekezetnek. Meg kellett esküdnie, hogy hű lesz az üldözött Jisraelehez és nem árulja el a szent gyülekezet titkait. Ezentul minden péntek este és szombat reggel el kell ide jönnie. Lesütött szemmel kell bujkálnia az emberek elől és örökké résen kell lennie, hogy észre ne vegyék.

Hiszen a titkolódzást már kora gyermekéke óta megszokta. Nem volt szabad senkinek sem beszélni arról, hogy otthon nem esznek disznóhúst, péntekeste gyertyát gyujtanak és husvétkor eltávolítanak a házból minden kenyeret. Apja időnként fejére teszi a kezét és érthetetlen szavakat mormol. Aztán apja héber betűkre és héber imádságokra tanította. Mind-

ez érdekes volt és Pedro titokban büszke volt arra, hogy olyan dolgokat tud, melyekről pajtásainak sejtelve sem volt.

Számára a titok csak lebujabban lett nyomasztó. Nyugtalanosága zsidó ismereteivel együtt növekedett. Miért ez a bujkálás, ez a titkolódzás? Az üldöztetés miatt? A hatalom üldözi a bűnt. Csak a gonosztevők titkolódnak, kik el akarnak rejtőzni Isten és az emberek színe elől. Milyen más, amit az iskolában tanul és milyen mást lát kint a világban!

A kereszténység a lélek tisztaságát kívánja és ennek jutalmá a mennyei üdvösség. A zsidóság béklyót rak minden mozdulatra, bűntudatot fűz minden falat ételhez. Az egész élet lélektelen apró szertartásokból áll lélektelen okoskodások alapján, melyek felett egyetlen ok lebeg: ez Isten akarata.

Lehet-e ez Isten akarata? Mi a sivár pince a ragyogó körmenetekhez képest! És ha megtisztulva gyónás után, letérdelhetett a hatalmas dóm egy kis mellékoltára előtt, úgy érezte, hogy az oltárképről Isten szeme tekint rá s ilyenkor boldogságában sirni tudott volna, olyan édesség hatotta át a lelkét.

Mindezt ellenségnek tekintse ezentul? Hát csunya, hát gonosz mindez? Helyette a pinceéletet válassza, a száraz okoskodásokat, az étkezési tilalmakat?

Pedronak a könnyei hullottak. Arra gondolt, hogy ő is zsidó, mult szombat óta visszavonhatatlanul zsidó.

Milyen nyakas az ő apja és apjának barátai! Igazuk van a fényes papoknak, a hatalmas, tudós szerzeteseknek, kiknek kezében van a menyország kulcsa: Az ördög incselkedése ez, mely kárhozatba viszi a zsidókat, a titkos zsidókat. Isten napról-napra megmutatja, hogy elfordult Jiszraeltől. A kigyó holtra sebezve fetreng a földön. Meghalni még nem bír, de fejét sem tudja többé felemelni a porból. Jiszrael a halál — Krisztus az Élet.

Keze ökölbe szorult: Ő szétszakítja a pokol szövevényét. — Aztán ismét sírva csuklott össze: Ő még kisfiú, apja tudós, köztisztületben álló ember. Családja, rokonai mind itt vannak a pincében, mind ezt választották.

Nem, nem fogja őket sohasem elárulni, meg fogja tartani titoktartási fogadalmát — akármit is határoz.

Az utcán léptek hallatszottak. Valaki a bejáratba lépett. Pedro öszszegörnyedve, dobogó szívvel vár. A pince egy ház hátsó tűzfalából rövid, szűk sikátorra nyílik, melyre háttal fordulnak az összes házak. Ki jár éjszaka ebben az elhagyatott sikátorban? Talán az inkvizíció emberei?!

De nem. A léptek újra távolodnak. Bizonyára egy beteg számára orvosért, vagy papért sietett valaki és egy pillanatra a zápor elől a bejáratba állott.

— Orvosra, papra van szüksége az én lelkemnek is, hogy megmentse a sátántól — sóhajtott Pedro. — Milyen jó lenne megbujni Krisztus palástjában, nem tudni a világ kísértéseiről, zürzavaraitól! —

A pincéből sírás hallatszott. Vagy csak a szél sivitott olyan keservesen?

Sustorgás, sóhajtozás nyögött fel a boltozat alatt. Talán csak saját visszhangja? — A falon óriási, furcsa árnyék mozgott . . .

— Az ördög, az ördög!

A vihar ujjalt rohammal bugott be az ajtórésen. A mécses leégett kánóca nagyot lobbant, azután elaludt. Pedro felsikoltott a sötétben. Felrántotta az ajtót és kirohant.

Pillanat alatt bőrig ázott. Futott. Végig a sikátoron, ki az utcára, a térre. A téren sötétedett a domonikánusok temploma. Egy villám megvilágította tornyait. Mellette a kolostor.

Pedro vacogva lapul meg a kapu boltozata alatt. Az ég dörgött. Az eső szakadt. A fiú bizonytalan kézzel tapogatta végig a vasveretű kapufél-fát, míg keze a csengőzsinórba akadt.

Csemely Gyula:

A seliách micvah

Szives elnézését kérem a tisztelt olvasónak, ha csak egy-két bekezdéssel alább magyarázom meg ennek a két őshéber szónak az értelmét. Annyit azonban megmondhatok már most is, hogy kevés olyan kifejezés van a héberben, mely ragyogóbb fényt vetne őseink erényére, mint a seliách micvah.

Őseink felfogása az Istennek tetsző emberi életről az volt, hogy leginkább a jótekonny ember él a Mindenhatónak tetsző életet. Aki csak a vallást gyakorolja, csak a szent könyvek fölött görnyed, csak imádkozik és böjtöl és zsoltárokat recitál, de kevés vagy éppen semmi jót nem tesz, annak korántsincs akkora része a tulvilági üdvből, mint annak, aki a szűkölködőkkel jót cselekszik. Számtalan helye a Talmudnak tükrözi vissza ezt a felfogást és erre utal a következő híres tétel is: lo hamidrás ikor elo hámaászé... nem a szó és a tanulmány a fődolog, hanem a cselekedet.

Jót tenni mindig és minden körülmények közt: ez volt a mi őseink jelszava. Ha gyerek születik, ha esküvő van, ha valaki meghal: legelőször is a szűkölködőkre gondoljunk. Mi kísérheti legméltóbban a kádíst az égbe? Csakis a szegények hálája a jóért, amiben résztettük őket. Ünnepp nap van vagy gyászforgató? Fokozzuk az ünnep örömét vagy enyhítsük gyászunk bánatát azzal, hogy a szegényeket istápoljuk és segítjük.

És szinte mesterségesen gyarapították az alkalmakat, csak hogy a megszokottnál is többször jót tegyünk. Birtokvétele, házavatás? Vagy csak egy új öltözet ruha is? A szegényekre gondoljunk, kiknek se birtokuk, se házuk, de még embernek való jó ruhájuk sincsen!

Ilyen alkalommá tették meg azt is, mikor valaki veszélyesebb útra ment. Pénzt adtak vele és megbízták, hogy megérkezése után vagy visszaérkezése után ossza azt szét a szegények között. Mert — úgy mondták őseink — aki ilyen megbizatással indul útra, azt nem érheti baj vagy szerencsétlenség. Isten akarata, hogy az a jóra szánt pénz a maga rendeltetési helyére jusson, tehát azt, akinek átadtuk, hogy juttassa szegények kezébe, a jó Isten különösen megóvja.

Hát, ez a seliách micváh és mikor leirom ezt a két szót, a meghatottság párásává teszi a szemem. Hát ne legyünk mi büszkék, kérdezem, a mi apáinkra, a mi szépeletű őseinkre, kiknek a jótekonyság gyakorlása volt a legszentebb? Egyetlen népe a világnak sem vetekehetnek jótekonyság dolgában a zsidóval és ez őket dicséri, a mi őseinket és azok szívét.

*

Reb Náchem Csécsevics házában (világi vezetékneve: Kupferstein volt) lakodalomról beszéltek. A családapa ruhája, új felöltő és új sok egyéb, már készen lógott a szekrényben, egy másikban az asszonyé és a leányé, a fiú pedig, a vőlegény, már el is küldte a magáét Mizsókra, mert

ott lesz a lakodalom a menyasszony szülei házában s ő esküvő után úgyis ott fog lakni Mízsókon az ipánál.

— Im jerce hásém, (ha Isten is akarja) — mondta reb Náchem és arca csak úgy fénylett az örömtől — akkor mához egy hétre... Egy nappal hamarabb fogunk indulni. Mert úgy vélem, Cháje mein Kind (ez stereotyp megszólítás volt és az asszonynak szólt) mint ahogy félórával hamarabb csinálunk szombatot, úgy huszonnégy órával hamarabb kezdetünk vigadni.

Az asszony is, a leány is helyeselt; a leány magyarul: — persze, az asszony azzal, hogy azt mondta: — im jerce hásém... beli néder, reb Náchem.

Beli néder pedig annyit tesz, hogy: fogadalomnak ne vétessék a szándékom és tán jó volt, hogy ezt hozzátette az asszony, mert nem hogy huszonnégy órával hamarabb mentek, de egyáltalán nem mentek a lakzira.

Mert kiűtött a háború és a vőlegénynek, Kupferstein Dávidnak is be kellett szolgálattételre vonulni.

S így nem reb Náchemék mentek Mízsókra lakzira, de a mizsókiak jöttek reb Náchemék házába. Az ipa, a napa és a menyasszony, hogy búcsut vegyenek a vőlegénytől, aki bevonul.

Háború, emberirtás, halál: bizony, borzalmas szavak ezek a szülőknek, — minden hazaszeretet mellett is borzalmasak — aki háborúba látja menni a fiát. És ha akármilyen jámbor megnyugvással mondta is Roshasónokor, Jomkipurkor, hogy ma van döntés afölött, ki éljen és ki haljon meg, kit pusztítson el vadállat, kit vizözön, kit tűzvész, kit háború és bármennyire éljen is benne a meggyőződés, hogy amit Jomkipurkor végeztek az égben, az megmásíthatatlan isteni akarat: mégis felsír a lelke az éghez és könyörög a fiúért, hogy óvja meg. Ne érje se szuronyvas, se golyó, hanem vezesse haza egészségesen az otthonba.

Az asszonyok, leányok sírtak, a két öreg, táliszba burkoltan, már elmondta Dávid minden zsoltárát; új nevet is adtak a fiúnak, most Dávid Eliézer a neve (Eliézer magyarul annyi, mint: Istenem az én segítőm) és a temetőben is voltak a fiúval, ahol a nagyszülők és a híres nagy rabbi, a rebbe reb Beer Wolf alusszák álmukat: mind nem nyugtatta meg őket teljesen és olyan nyomott volt a lelkük, mint azelőtt. Viszontlátják-e még egyszer a drágát; apa, anya a fiát, szerető menyasszony a vőlegényt, szerető testvér a testvért?

Negyedóra mulva indulni kell és olyan a hangulat, mint valami temetés előtt; reb Náchem, forrón omló könnyek közt, már áldását is adta fiára; milyen megnyugtató áldás az máskor, az a jevorechechó Ádonáj vejismerechó... most csak ömlik, csak patakzik a könnye.

De egyszerre csak észbe kap és megnyugszik és olyan bizalom tükröződik az arcában, mely a többire is észrevehető nagy hatással van. Mintha írásban kapta volna az égből, hogy ne féljen, még viszontlátja a fiát, olyan bizakodóvá lett egyszerre reb Náchem.

A nadrágja zsebébe nyult és kivett egy ötkoronás ezüstpénzt. — Ezt külön tedd, — mondta a fiának — és mikor a háború után hazajössz, odaadod a nevemben egy szegénynek... — A seliách micvah-t — fordult magyarázólag a többihez — nem érheti szerencsétlenség az útjában. És olyan nyugodt, olyan bizakodó lett reb Náchem, mintha csak a szomszédba eresztette volna a fiát, vagy bevásárolni a közeli városba.

És a többi is így tett. A mama, a menyasszony, a nővér, meg az ipa

is. Mind pénzt adtak neki, hogy tegye el és adja oda valami szegénynek, ha majd hazajön. A seliách micvah biztosan jár...

...Ha most sablonosan folytatnám, azt írnám, hogy az ellenséges szuronyvas vagy golyó a reb Náchem ötkoronásán fennakadt és ez megmentette a Dávid fiu életét. Csakhogy nem novellát írok, hanem megtörtént dolgot rovak papírra; helyesebben mondva: fotografiáját adom az életnek, ahogy istenfélően és Istenben bízva egy zsidónak a házában tovább folyt.

Reb Náchem Csécsevics fia, Kupferstein Dávid Eliézer, még máig sem jött haza a táborból. Négy hónapig—ötig csak érkeztek tőle a rózsaszínű lapok, hogy ő hála Istennek jól van; már hány csatában vett részt és még a hajaszála sem görbült meg, azután elmaradtak a ceruzával írt kardonok és mi hír sem jött többé a fiuról.

De reb Náchem azért csak nem busul. Az asszony, a nővér olykor felsóhajt: — az a legfelsőbb jó Isten tudja! és fekete rémkép lappang e pár szó mögött. Reb Náchem azonban meg-megnyugtatja őket: — bizakodjatok, hazajön még minden baj nélkül. A seliách micvah biztosan jár.

És olyan megrendíthetetlen a hite, mint a szikla, mely százmillió mázsányi súlyával még a földindulásnak sem enged hajszálnyit sem. Nyugodtan kutató elmével a Talmudja fölé hajol és félig dudolva, halk hangon mormolja: — ómár reb Jajszé ben Jaézer...

A zsidóság két prioritása

Irta: Feigl L. H. főrabbi.

Csak egy felekezet létezik e földkerekségen szétszórva a nagy világ-egyetem minden zugában, melynek létezését és jogcímét, még a mi felvilágosodott korszakunk sem képes jó szemmel, előítélet és elfogultság nélkül elismerni és ez a mi felekezetünk, a *pozitív* vallások szülőanyja.

Korántsem a németországi zsidóviszonyokra célok, hol még ma is, a XX. században sötét középkori intermezzok játszódnak le az élet színpadján, az elbizakodott, de unatkozó emberek szórakoztatására és melynek bohócait mi zsidók szolgáltattuk, hanem értem alatta azokat az államokat is, melyekben a zsidó vallás egyenjogósítása *türelmes betűkkel* bár törvénybe van iktatva, de a gyakorlatban nemcsak jogok hézagait, de azoknak szembeötlő kijátszását és cinikus arculásapását kell úton-útfélen éreznünk és tapasztalnunk.

És ugyan miért örökös szálla a

zsidó az összes nemzetek és felekezetek szemeiben?

Főbenjáró bűnünk, valamint az ellenünk táplált gyűlölet nem mai keletű, hanem annak forrásai visszanyúlnak egész az ó-kor szürkületébe, amidőn két oly világraszóló alapeszmével leptük meg az emberiséget, melyeknek jelszavai uralják még ma is az egész gondolatvilágot és melyek hódító hadjárataikat talán még sok évszázad, sőt évezred múlva fejezik be és ezeknek az *elsőbbsége* — mert azok véletlenül szemita agyból fakadtak — váltotta ki embertársaink részéről irigységet számunkra, melynek nyomában immár évezredes engesztelhetetlen gyűlölet jár.

Az egyik prioritásunk, az egyetlen egy Istenről szóló eszme, amelynek első hirdetője jámbor ósatyánk, Ábrahám volt és melyet azután a Sinai hegy tövében az össz zsidófelekezet vallott lelkesedéssel a magáénak és amely hegy egyszersmind a zsidógyű-

lölét egyik szülőhelyévé avatott, innen nyerte elnevezését is Sinaj „se-misom jordoh szinah áléhem”, mert embertársaink ellenszenve azóta ki-sért bennünket.

A másik prioritásunk az emberi *egyenlőség, testvériség és szabadság*-ról szóló eszme.

Ez is zsidó, szemita agyból fakadt. Vagyis Mózes halhatatlan törvény-adónk volt az első lény, kinek fejében ez az emberek millióit boldogító gondolat megvillant.

Az ó-kori kényuralom és zsarnokkodás ellen legelőször az ő igazságszeretete lázadt fel a magas, karcú gulák és piramisok hazájában. A szabadság utáni hevüléséért, mint emigránsnak, menekülnie is kellett Egyiptom országából Midján tartományába és később, a Mindenható ösztökélésére szerénységét — mely egyéni hivatottságot akart elhitetni vele — leküzdve, hozzáfogott ismét e korszakot alkotó nagy munkájához, melynek neve Izrael népének Egyiptomból való kivonulása. Más szavakkal: *az első igaz emberi szabadság eszméjének a kivívása volt.*

És habár azóta ez a ragyogó eszme számos nép és országban nyert már méltó megismétlődést és ez képezi a mai felvilágosodott korszak modern gondolkodó embereinek is a végső programját. De mert az eszme elsőbbsége a *mienk*, mert zsidó agyban született meg a gondolat, hogy már-

cus Idusán, a rügyfakasztó Niszán „chodes hoóviv” tavaszi hónapjának a derekán az önkényeskedés rabbin-cseit tovább túrni nem szabad, „Szabadság, Egyenlőség, Testvériségnek” kell uralkodnia az emberek rétegeiben, azért előszeretettel neveznek még ma is bennünket embertársaink „destruktív állambontó népnek”, holt — azt hiszem — a zsidó türelem, az évezredes félreértések és elfogultságok közepette derekasan kiállotta már a tűzpróbát!

E két nagy eszmének a leírását tartalmazzák ajtóink félfáin elhelyezett kis pergament tekercsek, valamint imaszijjaink is, melyekkel minden zsidó naponta leköti agyát, gondolkodásának forrását és szíve tájékát, érzelmeinek e középpontját. Azután megnyitják számunkra azt a boldog korszakot, melyről Jezsajás, a lánglelkű próféta elmélkedik és mely az „egy akol és egy pásztor” ideális korszakáról szól!

Könyvekről

Dr. Groszmann Zsigmond:

A pesti zsidó gyülekezet alkotmányának története.

Dr. Groszmann Zsigmond az Országos Rabbegyesület vezetője emberfeletti harcot vív a kitérési hullám ellen. Ő áll a gáton és bírja a vállalt feladatot. Valami egészen magas és nehezen magyarázható ihlet fűti.

És amikor egész napi fárasztó harc után hazamegy, akkor sem a családjáé. Akkor leül az asztalhoz és ír. Valóban a legendás rávokra emlékeztető az a munkásság, amit Groszmann Zsigmond végez.

Ezeknek az írással eltöltött estéknek gyümölcse ez a kezünkben levő könyv, amely szűk kereteken belül is a zsidóság nagy kincsét hozza a felszínre, a napvilágra a mélyből.

Groszmann Zsigmond könyve nagy szolgálatot tett a magyar és az egyetemes zsidóságnak.

A könyv értékére jellemző az a nagy és egyöntetű elismerés, amellyel a tudományos világ Groszman Zsigmond művét fogadta.

3

SZÓ CSUPÁN:

SIRKÓ

LÖWY-nél

BUDÁN

II., FŐ-UTCA 79.

TELEFON: 51-5-81.

**Alkalmi vételek
legolcsóbb áron!**

II., ZÁRDA-utca

Margit körut sarok

3

Sas Irén versei: Én szólok!

Várnai Zseni mellett — egy új nagy és igaz költőnöt kell felfedezni — ki tudja hányadszor Sas Irénben, akit a nagyközönség eddig inkább a prózai munkáin keresztül tanult meg ismerni és megbecsülni.

Várnai—Sas két véglet. Míg Várnai a családi fészek költője, addig Sas Irén az egyedülálló, gyöttrődő poeta, aki keserűséggel, öngúnnyal és nem egyszer maró szatirával nézi, vizsgálja és rögzíti papírra a maga életét. Összehasonlítja a maga életét az édesanyja, a nagyanyja életével és látja, mennyire más volt az az élet, mennyivel szebb, mennyivel kiegyensúlyozottabb és nyugodtabb.

Sas Irén, a dolgozó nő versei egytől-egyig kiválóak és a legszigorúbb kritikát is elbírák. Külön nagy érdeme rendkívüli formáérzéke és a — nőknél nagyon ritka — tömörség.

Gratulálunk Sas Irén!

Várnai Zseni verskötetje: A fekete bárány.

Egy melegen dolgozó asszonyi szív lüktet ezekben a mesterien felépített klasszikus erővel csiszolt versekben. Az anyai ösztön dinamikáját hallja dübörögni az olvasó, amikor ezt a kötetet a kezében tartja.

Várnai Zseni mestere a formának és a mondanivalói mélyen emberiek, egy egészen különleges nemes lélekből fakadnak.

Várnai Zseni hite a család, vallása, a gyermeke. A család tölti be az életet, a családi tűzhelyen keresztül méri a világot és hogy néha nem tiszta képet lát, az érthető, az anya mindig hajlandó másképp látni a világot, ha szereteteiről van szó.

El kell olvasni ezt a kötetet, amely egy érett, nagy költő alkotásait foglalja magába.

A szerkesztő üzen

Többeknek.

dr. Weisz Arnöld szülész-nőorvos, Budapest. Talmud chacham. Az egyben kiváló írórt sikerült „Zsidó tudományok tára” című rovatunk szerkesztéséhez és irányításához megnyernünk.

dr. Miklós Jenő, orvos, Marghita. Elismerését sokra becsülöm. Köszönöm szépen. Megtisztelő köszöntését szívélyesen viszonozom.

Markovits Zsigmond, Satu-Mare.

Berczeller Vilmos, Zalán.

Hálás köszönetemet juttatom kifejezésre azért a rendkívüli szíves fogadtatásért, amelyben leghüesegebb munkatársamat részesíteni méltóztattak, Zsidó szeretettel köszöntöm Önöket.

Dr. Léwy Lajos, Jibou. Értékes munkája — sajnos — lapzártá után érkezett. Mindenesetre köszönöm.

Grün Miksa, Kromprachy. Becses levelét a következő számban cikk keretében válaszolom meg. Személyesen üdvözlöm Önöket.

Princz Ármin, Satu-Mare. Elnöki jubileuma alkalmával úgy a magam, mint szerkesztőségem nevében gratulálok. Kívánom, hogy Isten áldása kísérelje továbbra is nemesszívü törekvéseit.

Hirsch László, Déva. Nagyon sajnálom, hogy megtisztelő látogatása alkalmával nem talál itthon. S még jobban fájlalom, hogy kilátásba helyezett újbóli látogatását hiába vártam. Igaz nagyrabecsüléssel köszöntöm.

Schäffer Alexander, Levice. Becses kívánságának megfelelően kedves neje önagságának elküldöttük a juniusi számot Ortmannba. (Nieder Oest.)

Szerkesztésért és kiadásért felel: Márkusné Beer Erzsébet.

Előfizetési ár: Egész évre 12.— P. — Csehszlovákiában 80.— kc. — Jugoszláviában 160.— dinár. — Romániában 400 leu. — Másodrendű papíron 25%-kal olcsóbb. Intézményeknek 24.— pengő.

Szerkesztőség: Budapest, VI., Andrásy-út 84. **Telefon:** 10-7-12

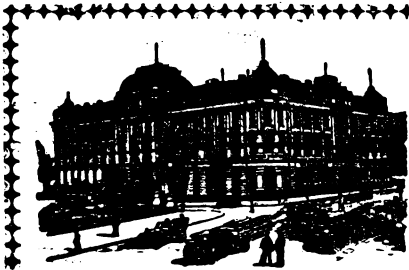
Kiadóhivatal: Bukarest, N. Filipescu 57., Bratislava, Venturska 5.

Klein S. nyomda, Budapest, VI., Lovag-u. 14.

Telefon: 10-7-12.

Doprava a rozsirovaine casopisu „Uj Ut” (Nová cesta) povolilo csl. min. vnútra pod cisl. 9662 1932 5. dna 15. II. 1932. — A román királyság területére való bevitelt és terjesztést a bucaresti román kir. Sajtó-államtitkárság 1932. szept. 2-án kelt 6037 sz. alatt engedélyezte.

BUCAREST GRAND-HOTEL

„LAFAYETTE”

CALEA VICTORIEI, 11

A főváros legmodernebb, legtisztább,
legkényelmesebb és legolcsóbb száll-
lodája. Szobák 130 Lei-től.

EZÜST

disztárgyak,
evőeszközök
a legolcsóbb árban

Schleifer

ezüst
áruüzem

lerakatában,

Kazinczy-u. 10.

Telefon: 43—5—28

Használt ezüstitárgyakat és régi ezüst-
pénznemeket a legmagasabb áron veszünk

Ami a szülőket
legjobban érdekli!

**Leány- és fiúruha,
leány- és fiúkabát**

Litzmann Irma

Bpest, VI., Király-u. 18.

Prima hús, hizlalt baromfi

legolcsóbb napi árban

REICH JÓZSEF

משך mészárszékében

VI., Hegedűs Sándor-utca 17. szám

Hunyadi téri csarnokkal szemben

Pontos kiszolgálás. Telefon: 29-1-10.

GEDULDIGER HUGÓ

BÉLYEGZŐGYÁRA

BUDAPEST, VI.,

Vilmos császár ut 17.

Telefon: 22-8-95

FURNÉROK

keményfa enyvezett lemezek legolcsóbban

GRÜN SÁNDOR

Budapest, VII., Kazinczy-u. 22.

☞ Telefon: 42-6-97 ☞

KNAPP MIKSA

képesített szűcsmester

szűcs és szörmeáru üzlete:

BUDAPEST, VI.,

Nagymező-utca 14. szám.

TELEFON: 20-4-53

Szörmék, bundák, boák nagy vá-
lasztékban. Alakítások. javítások
jutányos áron készülnek.

Nyári megóvást felelősséggel vállalunk.